ГОЛОС УКРАЇНИ

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради України ◆ № 183 ◆ П'ятниця, 20 вересня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

ОПІШНЯ БЕЗ ДІДА ГАВРИЛА

Ось вам справжній сорочинський сон: кінець літа, веселий жабокрицький майдан, а на ньому всякого барвистого добра — і не оглянеш до пуття. Гори кавунів, коні, макітри, Солоха з бубликами...

А посеред ярмаркової веремії — майже в центрі — малесенька хатка з гончарним кругом, чимось дуже схожа на сцену, а там — у золотосолом'яному брилі і празниковій сорочці — Майстер, старійшина роду опішнянського, гончар від самого Бога Гаврило Никифорович Пошивайло.

(Закінчення на 9-й стор.).

НЕДАВНІЙ сердечний приступ не вплинув на рішення Президента РРФСР Б. Єльцина відвідати Закавказзя. Він разом з Н. Назарбаєвим запрошений Президентом Азербайджану в Баку в ролі посередника у врегулюванні карабахського конфлікту.

КОМІСІЯ з розслідування дій державних установ під час путчу, створена за указом Президента Горбачова, зробила висновок, що дії КДБ СРСР в період 19—21 серпня носять антиконституційний характер. У зв'язку з цим комісія рекомендує Держраді розпустити КДБ.

СТАНІСЛАВ Шушкевич став головою Верховної Ради Білорусії після півтораденного виборного марафону. До цього він працював заступником Голови Верховної Ради Білорусії.

КАБІНЕТ міністрів України затвердив положення про республіканський центр виставок і ярмарків. Він являє собою господарський комплекс, що складається з окремих спеціалізованих організацій, підприємств, фірм та управлінь.

ЛИТОВСЬКИЙ уряд визначився у цінах на землю, що передається в приватну власність. Чим вищий бал, тим дорожчий гектар. Скажімо, гектар землі у сімнадцять балів коштуватиме 2400 карбованців. Родюча земля, оцінена в 77 балів, потягне всі 12 тисяч карбованців. До речі, земля продаватиметься лише тим, хто її оброблятиме.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

◆

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
252047
Київ, вул. Нестерова, 4

◆

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий коректорською 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

◆

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

◆

Індекс 60955

Тираж 156.200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

◆

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках

У НАС—СПІЛЬНА ДОЛЯ!

ЗВЕРНЕННЯ

до трудових колективів, керівників промислових, сільськогосподарських, кооперативних та інших підприємств і організацій України

Дорогі співвітчизники!

У скрутний для рідної землі час звертаюся до ваших сердець і розуму. Менше місяця минуло від дня проголошення незалежності України. Здійснилася віковічна мрія нашого народу бути господарями своєї долі, мати справжнє народовладдя, демократичний устрій. На жаль, нам дістався від минулого тяжкий спадок. Особливо складне становище нині у сільському господарстві. Через посуху на півдні та зливи на заході України валовий збір зерна очікується значно меншим від середньорічного. При мінімальній потребі в 17 мільйонів тонн у державні засіки поки що засипано близько 10 мільйонів тонн зерна. Цієї кількості республіці вистачить лише на печений хліб.

Але ж ще потрібно зерно для виробництва макаронів і круп, задоволення потреб птахофабрик і тваринницьких комплексів, продукція яких дає змогу населенню купувати м'ясо, молоко та яйця за доступними державними, а не ринковими цінами.

Звичайно, уряд України, місцеві Ради роблять усе можливе для того, щоб поліпшити стан справ, забезпечити людей продовольством. За цих умов виникає необхідність закупити частину зерна за валюту. На жаль, молода наша держава з незалежних від уряду причин її майже не має. Разом з тим, на рахунках багатьох підприємств і організацій накопичено близько 500 мільйонів інвалютних карбованців. Тому у такий важкий для народу України час уряд звертається до трудових колективів, керівників промислових, сільськогосподарських підприємств, кооперативів, спільних підприємств та інших виробництв з проханням поділитися з державою наявними інвалютними ресурсами. Частину їх просимо дати в борг або продати урядові за комерційним курсом, перерахувавши на спеціальний рахунок № 67082З208 у Київському міському управлінні Зовнішекономбанку, МФО 805119.

Підкреслюю, це справа не примусова. Не вірте чуткам, що поширюються, нібито уряд реквізує валютну власність трудових колективів. Це не так. Йдеться тільки про добровільний внесок як прояв патріотизму, заінтересованості в долі малозабезпечених громадян України, які не матимуть змоги харчуватися з надто дорогого колгоспного ринку.

Допоможіть відстояти економічну незалежність України, не дайте впасти тягареві продовольчих нестатків на плечі жителів міст і сіл, промислових регіонів, пенсіонерів та інших малозахищених верств суспільства. Прошу зрозуміти, що, ставши на шлях цілковитої незалежності, ми мусимо покладатися лише на власні сили.

Не тільки уряд, а передусім народ розраховує на ваше глибоке усвідомлення громадянського обов'язку щире прагнення підтримати нашу державу на перших кроках її становлення.

Прем'єр-міністр України
В. ФОКІН.

Парламентська хроніка

«ШАРАДИ» ДЛЯ ПАРЛАМЕНТУ

Денне й вечірнє засідання 18 вересня

Під час обговорення Закону «Про відповідальність за створення непередбачених законодавством військових або інших збройних формувань чи груп» найбільший резонанс у сесійному залі викликало питання щодо застосування смертної кари. Після тривалого обговорення народні депутати врешті-решт прийшли до спільного рішення: відтепер вища міра покарання на Україні буде замінена на позбавлення волі від 10 до 15 років.

Далі на розгляд депутатів було запропоновано проект постанови «Про вилучення і надання земельних ділянок для несільськогосподарських потреб». І хоча мова йшла про незначні площі, проте, до честі депутатів, вони вирішили не поспішати з прийняттям цього документа. Після обміну думками проект постанови відправлено на доопрацювання в комісію для внесення відповідних змін, доповнень і формулювань.

Щодо інформації про забезпечення народного господарства і населення України паливом та електроенергією в осінньо-зимовий період 1991—1992 років, з якою виступив державний міністр України з питань промисловості і транспорту Віктор Гладуш, то вона, напевне, не залишила нікого байдужим не тільки в сесійному залі, а й тих, хто слухав чи дивився роботу сесії по радіо чи телебаченню. Щоправда, сама інформація викликала, на мою думку, цілком слушну критику з боку парламентаріїв. І мав цілковиту рацію Олександр Барабаш, який назвав обговорення цього важливого питання елементарною партійно-господарською нарадою. Бо про що говорять простій людині ті цифри, якими густо сипав у зал міністр? Абсолютно ні про що. Вона хоче знати, чи тепло їй буде взимку, чи не доведеться сидіти при свічці і так далі. І лише після запитання Голови Верховної Ради Леоніда Кравчука Віктор Гладуш нарешті чітко вказав, що забезпечення всім, окрім твердого палива, буде не нижчим, ніж минулого року. Щодо вугілля, то Україна буде ним забезпечена на 93 відсотки.

А Володимир Следнєв висловився ще різкіше, задавши сесії риторичне запитання щодо того, коли в уряді буде міністр промисловості, який своєю кваліфікованою, компетентною роботою засвідчить, що може розв'язувати питання, а не пропонувати шаради Верховній Раді. Цілком логічним продовженням цієї думки був і виступ народного депутата Валерія Івасюка, який запропонував Вікторові Гладушу не виступати в ролі прохача, а вирішувати всі питання з підприємствами на рівні зацікавленості, а не прохань.

Слід сказати, що Олександр Барабаш, виступ якого було зустрінуто схвальними оплесками, порушив і ряд таке важливе питання, як рівень виконавської дисципліни в нашому вищому виконавчому органі. Адже навіть прийняті вже постанови урядом України не виконуються. Зокрема це стосується економічної реформи, Закону про мінімальний споживчий бюджет та інших. Більше того, протягом року Кабінет міністрів пропонує вже четверту концепцію, хоча нікому невідомо, чи виконано попередні.

Словом, емоційних виступів у сесійному залі цього дня не бракувало. Депутати навіть вийшли за рамки обговорюваного питання і торкнулися проблем роздержавлення і дійшли навіть до передпрезидентської боротьби. На що їм цілком резонно було зауважено, що трибуна Верховної Ради не призначена для таких розмов. Вони повинні вестися за стінами парламенту. В цілому ж від засідання в багатьох склалося враження, що депутати інколи топчуться на місці, тонуть в дріб'язковості, а давши волю емоціям, забувають про головне питання, висунувши на перший план другорядні.

Василь ТУГЛУК,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

ЗДАЄТЬСЯ, ПОЧАЛИ ПРАЦЮВАТИ

Ранкове засідання 19 вересня

Сесія розглянула і затвердила порядок роботи на 19—20 вересня, Закон «Про господарські товариства», постанову про введення його в дію, заслухала доповідь голови Вищого арбітражного суду республіки Д. Притики про проект Арбітражного процесуального кодексу України й приступила до його обговорення.

А почалося засідання з того, що вже другий виступаючий депутат Я. Кендзьор (Львівщина) нагадав присутнім про трагічність дати 19 вересня: рівно місяць тому почався путч. І хоча вже усе й так зрозуміло, на Україні «розбір польотів» доморощених «гекачепістів» іде мляво, не порушено жодної кримінальної справи, ніхто не прислухається до висновків членів комісії Ю. Гайсинського. А якщо зважити на те, що Президія парламенту, просидівши 18 вересня до пізньої ночі, так і не змогла дійти згоди в оцінці дій керівництва КДБ України, то відверто стає не по собі...

Л. Кравчук, певно, для того, щоб ніхто не звинуватив його в тому, що «підпільний обком діє» з його відома, погодився з висновками Я. Кендзьора, але сказав, що парламент свою оцінку українським прихильникам заколоту дав, заборонив «розум, честь і совість» через відсутність усього цього у їх носіїв, і тепер остаточне слово — за правоохоронними органами. Але, зазначив Голова, органи ці мають прискорити свою роботу і визначитися.

Далі Голова запропонував порядок роботи депутатів на два дні. У переліку питань: про зміни в Тимчасовому регламенті роботи сесії, про приватизацію державного житлового комплексу, ще одне обговорення постанови про засоби масової інформації, про визнання недійсними деяких актів України в зв'язку з прийняттям Закону про бюджетну систему, про визначення складу депутатських делегацій від республіки в Радах Союзу і Республік союзного парламенту тощо.

Отже, чим зайнятися, у депутатів є. І вони, як не дивно, часу не гаяли, а приступили до другого читання Закону «Про господарські товариства», і після конструктивної роботи проголосували і за нього, і за постанову про введення його в дію. Таким чином, на Україні відкрито ще один ринковий «шлюз» і закладено ще одну підвалину нового економічного господарювання. Аналізувати Закон широко, певно, не потрібно, він буде надрукований у нашій газеті. Але слід сказати, що віднині законодавчу основу для діяльності на Україні мають акціонерні товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства і командитні товариства.

Дуже важливий пункт закону є в статті 3: про можливість бути засновниками й учасниками господарських товариств і для іноземців та осіб без громадянства. Разом із прийнятим позавчора Законом про інвестиційну політику це створює пільгові умови для залучення іноземного капіталу і його захисту від усіляких «борців проти акул імперіалізму».

Оскільки названі закони створюють умови для швидкого розвитку форм господарювання в республіці, то цілком логічним і слушним був подальший крок українських парламентаріїв. Голова Вищого арбітражного суду республіки Д. Притика виніс на їхній розгляд запропонований Комісією парламенту у питаннях законодавства і законності проект Арбітражного процесуального кодексу України, зведення положень про врегулювання всіх спірних майнових і правових питань між підприємствами й організаціями. Депутати приступили до його обговорення.

Із розряду, так би мовити, кулуарних новин можна повідомити те, що на сесію завітав відомий правозахисник, колишній так званий дисидент Володимир Буковський і зустрівся під час перерви з депутатами.

Володимир СКАЧКО,
парламентський кореспондент «Голосу України».

КАРФАГЕН ДЕЗИНФОРМАЦІЇ — ЗРУЙНУЄМО!

Виступ голови Комісії з питань культури та духовного відродження Верховної Ради України Леся Танюка під час обговорення постанови Верховної Ради України «Про позицію преси, телебачення і радіо під час державного перевороту та заходи, що випливають з цього» 17 вересня цього року

Шановні депутати, шановний голово! Я звертаюся не тільки до парламенту, а й до всіх, хто нас слухає, зокрема до тих, хто працює в засобах масової інформації, які досі були, на жаль, переважно засобами масової дезинформації.

Я звертаюся до всіх представників радіо і телебачення і хочу підкреслити: те, що робиться сьогодні в парламенті, є спробою допомогти нашому телебаченню стати, нарешті, самим собою і зробити все для того, щоб наші телеглядачі не відключали українських телевізійних програм і не дивились якихось інших, стократ гостріших, аніж те, що показуємо ми. Сьогодні ми робимо спробу радикально змінити засоби масової інформації порівняно з тим, чим вони були на Україні до 19 серпня. Це надзвичайної для нас ваги подія, і я запевняю вас, що наш парламент повсюдно — і в обласних, і в районних, і в центральних газетах, на радіо й телебаченні — підтримуватиме всіх тих людей, які боролися проти путчистів, людей, які сьогодні здають нам документи про діяльність ДКНС, нам і Комісії Ю. Гайсинського, і активно не підтримуватиме тих, хто, перефарбувавшись, знову наливає тієї ж каші у ті ж казани.

Такі приклади у нас є, їх багато. Тому я просто звертаюся сьогодні до всіх працівників преси, від найбільших до найменших газет, із закликом: «Нікого не бійтеся, робіть свою справу. Робіть, якщо ви хочете, звичайно, жити нині вільно, а не на колінах, як це було до 19-го числа. Робіть, і український парламент підтримає вас у вашому бажанні реформ».

В умовах, коли преса на Східній Україні майже поспіль і недемократична, і неукраїнська (хоча й там є острівці демократії — газети, які в найважчі часи не здавали позицій!), особливу роль відіграють радіо і телебачення. Так, у нас є документи, що деякі газети протестують проти української незалежності, проти рідної мови, намагаються посварити між собою різні групи населення, по суті, провокують громадське безладдя. Тому я звертаюся до працівників цих газет, щоб вони зрозуміли: за словами «українська незалежність» стоїть не тільки момент національного самовизначення України, а й економічний, духовний, моральний елементи, за ними стоїть добробут народу. Зрозумійте, ми сьогодні хочемо здійснити те, чого не могли зробити оті 10 мільйонів українських селян, які вилягли під час сатанинського голодомору 1932—1933 років, чого не могли зробити наші митці, літератори, історики й політики, закатовані у «сталінських артеках»: їхніми душами і пам'яттю про них ми хочемо говорити сьогодні з новою пресою і з новим телебаченням, пам'ятаймо це і відчуймо на собі тягар величезної відповідальності за завтрашній день України.

А для принципово нового життя нам потрібна принципово нова якість нашої преси і нашого телебачення. Нам потрібні нові телепрограми, нова творча думка. Програючи в якості, в інтелекті, ми, по суті, програємо український телеканал. Усі ці шаровари, гопаки і награна радість, пояснення, як робити пляцки, — на тлі показу суспільних струсів іншими телебаченнями — поглиблює враження, що ми все більше загрузаємо в багні хуторянства, цього разу «незалежного», але антидемократичного і маломистецького.

Мова йде не про те, наскільки активно підтримували путч ті чи інші редактори, хоч і про це також. Мова йде про ту сірятину, якою годує нас сьогодні українське телебачення, про те, що на українському радіо й досі багатьом талановитим людям не дають ходу, про те, що, скажімо, товариш Фрідрак знімає з ефіру диктора лише за те, що той вимовив прізвище «Полозков» без ентузіазму в голосі (такий факт мав місце); про те, що заступник М. Охмакевича товариш Дикаленко заявив: «Тих, хто не виконуватиме постанови ДКНС, ми звільнятимемо з посад»; про те, що у дні путчу було заведено особливий режим перепусток і багато іншого. Тут М. Охмакевич на повний голос заявив, що до нього в дні путчу ніхто з демократів не звертався з проханням виступити. Це неправда. Звертався Вячеслав Чорновіл, я гарантую правдивість своїх слів. Але це, знаєте, трохи нагадує мені той анекдот з чорною ікрою, в якому директор гастроному пояснює: «Чому немає в продажу чорної ікри? Та ніхто її в крамницях не питає, от і не виставляємо...» Справді, як могли демократи звертатися до пана Охмакевича чи до пана Стадниченка, коли їхні «органи» з року в рік під час перебудови цькували і «зелених», і рухівців, і меморіальців, і всі опозиційні партії. Як можна було хотіти звертатися у ці та схожі на них газети, чия відданість ідеології путчистів була апріорна? Гадаю, панове редактори, ви самі мусили б звернутися до тих, хто брав участь в опорі хунті, якщо тепер ви такі герої у боротьбі з путчистами, як намагаєтесь продемонструвати заднім числом. Вдумаймося: 167 заяв і публікацій, звернень тощо було зроблено в дні путчу Народною радою, Рухом і виданнями, які протестували проти хунти! І що ж, надрукували їх ваші компартійні газети, поширило їх українське телебачення? Ні! Жодної заяви, жодного рядка! Скажіть, яка з ваших «сміливих» газет надрукувала «заяву семи» членів Президії, яку підписали Гриньов, Юхновський, Павличко, Танюк, Ємець, Яворівський, Пилипчук? Заяву, в якій хунту було названо хунтою, путчистів — путчистами і закликано народ до спротиву заколотникам і до загального страйку? Хто з вас, сміливих, надрукував? Тільки львівська газета «За вільну Україну» і «Літературна Україна». Усі інші побоялися. А після путчу? Хто випустив в ефір прокурора М. Потебенька для того, щоб він прилюдно заперечував законність рішень Президії Верховної Ради? Хто надав слово О. Коцюбі, коли той так само пішов проти колективного рішення Президії, з якою метою це було зроблено? І ким? Українським телебаченням. І зробив це товариш Охмакевич під виглядом «плюралізму». Але це не плюралізм, це компартійна боротьба з демократією, відверта боротьба за старий порядок. І демократія ні в якому разі не може цього дозволити.

Відомо, що в останні дні, коли йшлося про зняття Охмакевича, він підвищив своїм працівникам заробітну плату. І слава Богу, давно пора. Шкода тільки, що підвищення зарплати збіглося з бажанням лишитися при владі, з отим тертям, яке почалося на студії після путчу. А потім широкими коридорами Комітету телебачення повзла чутка: треба протестувати проти планованого міністерства інформації, пишіть листи на ім'я Кравчука, щоб він того міністерства не робив. Бо якщо буде міністерство інформації, то з нас знімуть оце підвищення зарплати, яке подарував наш благодійник Охмакевич. Даруйте, але якщо керівництво Укртелерадіо вдається до таких некоректних речей, то я такому керівництву і його майбуттю не заздрю. Погані справи у такого керівництва. І свідчить це передовсім про брак високої культури і моралі. А товаришеві Охмачевичу слід було б нині чесно визнати, що всі ці п'ять років він ішов не тим шляхом, який веде до храму.

Надто часто йому «показували», куди саме треба йти. І коли демократія тиснула на нього, він трохи послабляв свій режим щодо представників демблоку, а коли той тиск був мінімальним, демократія знову чекала своєї черги в коридорі, ефір же надавався партократам, бюрократам, людям тоталітарної системи. Це була гра в одні ворота.

Я підтримую проект, що його оголосив тут М. Спис. Але в ньому прозвучала фраза, що, мовляв, товариша Охмакевича підтримав на своїх зборах колектив. Даруйте, але ми знаємо, які це були збори і кого туди було запрошено. Нам соромно слухати й читати заяви учасників цих фальсифікованих зборів. Ь зауважте: 245 учасників зборів проголосували за довіру товаришеві М. Охмакевичу. З 2600 працівників українського радіо і телебачення. І то ж була не конференція, ніхто нікого не делегував на збори. Зібрані були найвірніші бійці режиму, найлояльніші, вони й голосували. Інші ж, як ви знаєте, гуртом залишили зал. Демонстративно. Основна ж маса не взяла участі у цьому фарсі.

А згадайте тривалий скандал довкола радіопрограми «Три кольори»! Ось я знайшов торішнього листа, там 65 підписів народних депутатів, вони протестують проти заборони цієї передачі. А М. Охмакевич пояснює нам на засіданні Комісії, що ніхто, мовляв, нічого не забороняв, програма виходить. І — лукавить. Тому що від програми «Три кольори» відсторонили тих, хто її створив і робив, віддали її зовсім іншим людям, і ці «інші» під тією ж назвою почали робити абсолютно протилежну, антиукраїнську, антихудожню, антидемократичну програму.

Переконаний, що такими речами парламент дурити не можна. Можна одурити раз, другий, але терпець у парламентаріїв рано чи пізно урветься.

Президент Росії Б. Єльцин звільнив з посади голову союзного телебачення Л. Кравченка, який виконував розпорядження путчистів. Ми пам'ятаємо, як цей останній велеречиво заявив у провідній газеті: «Я пришел исполнить волю Президента!» — і як він же з усією комуністичною прямотою першим продав Президента СРСР, запопадливо виконуючи всі забаганки заколотників. Між тим Леонід Кравченко ніби й не вчинив явного злочину — він «просто передав усі розпорядження ДКНС». «Нормально» передав те, що мало місце в реальності.

Але ж так само «нормально», якщо не гірше, було й на Українському телебаченні, коли диктори з тремтінням у голосі передавали появу ДКНС мало не яко пришестя Христа. Мені соромно сьогодні дивитися на цих людей. А. Дикаленко, який заступав М. Охмакевича, а потім і сам М. Охмакевич усупереч всім поясненням, які він офіційно давав 20 серпня 1991 року на засіданні Президії, навввипередки один перед одним, ніби змагаючись у лакействі, негайно перекладали всі постанови самозваного комітету українською мовою, супроводжуючи їх вірнопідданим коментарем, запроваджуючи антидемократичну цензуру на все, що протестувало проти заколоту. Всі ці дні на телебачення й радіо за наказом керівництва не допускались ані представники демократичної преси, ані члени Народної ради, ані представники некомуністичних партій. А. Дикаленко відверто заявив: «Хто не виконуватиме вказівок ДКНС, того будемо притягати до кримінальної відповідальності».

У дні путчу особливу небезпеку для заколотників становило Українське республіканське радіомовлення на зарубіжні країни, яке знайомило з новинами численних слухачів англійською, німецькою, українською мовами. Як повідомила газета «Молодь України» за 22 серпня 1991 року, роботу «Радіо-Київ» було заборонено: «Маючи величезні проблеми, ДКНС все-таки знайшов хвильку, щоб кинути оком на своєрідно мислячих радіокоментаторів з «Радіо-Київ» і з 20 серпня «вирубати» радіопередачі Українського іномовлення». 15 з половиною годин ефірного часу було зліквідовано на догоду хунті.

А якою була поведінка керівництва зразу після спроби перевороту? Ганебна! 22 серпня було заборонено цілу програму дитячої редакції, присвяченої Василеві Стусу. Є й інші приклади.

Переконаний, що українське радіо і телебачення мають бути націоналізовані, вони повинні належати парламентові. Наближається референдум про незалежність України, попереду президентські вибори, і пресу, радіо, телебачення треба підпорядкувати новостворюваному міністерству інформації. Вони повинні служити не окремим партіям, а Українській державі.

Ось чому Карфаген українських засобів масової дезинформації має бути зруйнований.

І тому я прошу проголосувати за недовіру керівництву радіо і телебачення на чолі з М. Охмакевичем.

*Виступ подано з незначними скороченнями.

Телеграфним рядком з Полтави

ПЕРША НАЦІОНАЛЬНА

У Комсомольську нею стала середня школа № 1. Усі перші класи тут переведено на українську мову навчання, а з 5 класу починається поглиблене вивчення рідної мови. Відкриваються музей народознавства, світлиця духовності, клас гармонійного розвитку особистості, гуртки народної творчості й фольклору.

В'ЯЗНЯМ «ХОРОЛЬСЬКОЇ ЯМИ»

Коли будете їхати через Хорол з Кременчука, на першому ж перехресті зупиніться, вклоніться жертвам фашизму. У затишному дубовому гаю відкрито меморіал «Хорольська яма» у пам'ять про 91 тисячу закатованих радянських військовополонених. Шестиметрову бронзову композицію споруджено за проектом київських скульпторів М. Грицюка (нині вже покійного) та Ю. Сінкевича на кошти хорольців.

ОФІЦЕРИ Є. ПОТРІБНЕ ВІЙСЬКО

У Полтаві засновано спілку офіцерів України. Вона об'єднала на добровільних засадах офіцерів, які проходять дійсну службу, а також офіцерів запасу і у відставці. Мета об'єднання — сприяти створенню збройних сил України, а також соціальному захисту офіцерів та членів їх сімей.

КУРГАН СКОРБОТИ ОБМИНУЛИ

На Кургані скорботи, що поблизу Мгарського монастиря під Лубнами, не відбулася панахида по жертвах голодомору на Україні в 30-і роки. Підвели священики. Річниця з дня освячення Кургану висвітлила й надзвичайну байдужість до святого місця як з боку місцевої влади, так і республіканської, котрі згадали про нього буквально напередодні приїзду високих гостей.

ЧИ ЗУСТРІНЕМОСЯ НА СТРІТЕНСЬКІЙ?

Комісія з найменувань вулиць запропонувала сесії міськради повернути місту історичні назви вулиць і площ. Отже, скоро на карті Полтави можуть з'явитися назви, які ще пам'ятають старожили: Стрітенська, Спаська, Кобеляцька, Трегубівська, Познанська гребля, Соборний майдан тощо.

ПТАШКА НЕ ВИЛЕТІЛА

Пригадуєте, як фотографують діток: «А подивись-но сюди, зараз пташка вилетить». Можливо, саме з такими словами звернувся водій кооперативу «Ефект» з Челябінської області до постових ДАІ в селищі Чутовому, але фокус не вдався. З кузова «ЗІЛа» вилучено 1601 фотоапарат імпортного виробництва на суму 1 мільйон 700 тисяч карбованців. Зі слів затриманого, апаратуру він придбав у Києві на МП «Оптикум».

Григорій ГРИНЬ,
власний кореспондент «Голосу України».

Три дні серпня: факти, біль, надія

«Хай живе ДКНС!»

Днями відбулася сесія Ніжинської районної Ради, на якій було зачитане рішення райвиконкому № 171 від 19 серпня 1991 року «Про роботу районних організацій, установ та підприємств у період надзвичайного стану».

Депутати визнали, що райвиконком, прийнявши згаданий документ, діяв під час перевороту... правильно.

Прокоментувати їх позицію я попросив помічника прокурора Ніжинського району **І. ЧОРНОГО**:

— Фактично це означає, що сесія теж визнала ДКНС, —сказав він.—Адже своїм рішенням райвиконком підтримав дії путчистів. У документі нема й згадки про Конституцію і закони України. Рішенням зобов'язано виконкоми сільських та селищних Рад взяти під неослабний контроль роботу підприємств, організацій та служб в умовах надзвичайного стану. На території України, як відомо, він не був уведений. У зв'язку із цим рішенням сесії робота членів депутатської комісії, що перевіряють причетність посадових осіб до перевороту, на мій погляд, заздалегідь приречена на хибні висновки.

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернігівська область.

Малюнок Сергія ФЕДЬКА.

Бізнес

«ГАЛИЦЬКІ КОНТРАКТИ»: ШАНСИ І НАДІЇ

У Львові відкрито першу міжнародну виставку-ярмарок

Вона триватиме до 22 вересня. Ярмарок — то важливий крок на шляху до ринку, повернення до старих добрих традицій древнього Львова, географічне розташування якого на перехресті торгових шляхів між Заходом і Сходом завжди сприяло бізнесу.

У «Галицьких контрактах» беруть участь понад 120 підприємств Галичини та інших регіонів країни, а також фірми Югославії, Польщі, Угорщини, Чехо-Словаччини. Павільйони ярмарку, що розташувалися у спортивному комплексі СКА, на відміну від полиць магазинів, милують око. Безперечно, ми маємо шанс увійти в європейський ринок із продукцією акціонерного товариства «Концерн «Електрон», взуттям з маркою «Прогрес», електроосвітлювальною апаратурою, меблями, трикотажними виробами, порцеляною. Продаватиметься й енергетичне та будівельне обладнання, конверсійна техніка ПрикВО, а також інтелектуальна продукція: науково-технічний банк ідей, що їх пропонує зацікавленим фірмам Львівський центр науково-технічної інформації.

У програмі ярмарку «Галицькі контракти», що проводиться згідно із рішенням координаційної ради Галицької асамблеї, — презентація західноукраїнської регіональної інноваційної біржі науково-технічної продукції, біржеві торги Львівської торгово-фондової біржі, науково-технічні семінари. А на «десерт» — конкурс «Міс Галичина-91». Що ж, краса — це теж товар, вона радує світ і ринок.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».

Таке життя

БУЛИ «ЯНВАРЦІ»— СТАЛИ «КРАЯНИ»

Завод важкого кранобудування імені Січневого повстання — одне з найстаріших і найбільших в Одесі підприємств. Його називають тут «Январка». Протягом останніх років на заводі сталося чимало позитивних змін підприємницького характеру. Зокрема створено спільне радянсько-німецько-польське підприємство «Кранлод», де налагоджено випуск важких кранів. Нині тут вводиться акціонерна форма власності. Акціонерами стануть усі працівники. Вартість будівель та устаткування оцінюється приблизно у 50 мільйонів карбованців. Цифра незначна для такого великого підприємства, але все пояснюється застарілістю — моральною й фізичною. Новим власникам насамперед доведеться зайнятися модернізацією виробництва.

Тепер заводчани вирішили й назву змінити на красномовнішу. «Краяни» (кран январський) — віднині так іменуватиметься колишня «Январка».

Галина ВЛАДИМИРСЬКА.
Одеса.

Усьо чотко!

З ОКОПІВ НЕ ВИБИРАЛИСЯ

Як стало відомо, 11 вересня в приміщенні міськради колишній перший секретар Донецького міськкому колишньої КПУ зібрав близько двадцяти керівників великих підприємств міста. Вони прийняли звернення до Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука про скасування постанови Президії Верховної Ради про заборону КПРС — КПУ. Незважаючи на заборону, міськком КПУ діє, причому зовсім не підпільно, а відкрито, в приміщенні міськради, тобто поверхом вище опечатаного міськкому партії, де працює комісія по розслідуванню дій посадових осіб під час путчу.

УРП-Інформ.
Донецьк.

Коротко

МІЛЬЙОНИ НА ПРИКОЛІ

На кілька мільйонів карбованців зібралося телевізорів різних марок у новому магазині «Електрон», що в обласному центрі. Їх реалізацію стримують не високі ціни, а відсутність у покупців достатньої кількості купонів нового зразка.

Василь ГРИЩУК.
Хмельницький.

Телеграфним рядком з Москви

РОЗХАПАЛИ ДО ТОГО...

Уперше в історії Радянського Союзу фірма «Сітроєн» провела виставку-продаж своїх автомобілів у московському «Експоцентрі». Незважаючи на те, що машини продавалися за валюту, та ще й за досить високими цінами, з 25 автомобілів, привезених «Сітроєном», на огляд були запропоновані лише одинадцять. Решта ж «пішла по руках» ще до відкриття виставки.

ШМОНОВ НАШМАНАВ

Несподівано швидко закінчився в Московському міському суді процес над Олександром Шмоновим. Терориста, який здійснив замах на М. Горбачова під час демонстрації на Красній площі, визнано душевнохворим. Невдовзі його «відрядять» на лікування до психлікарні.

ДАВАЙ ПРАВА!

Одними з перших «відмучилися» учасники секції з питань сексуальних меншин на московській конференції по людському виміру. По закінченні двох днів клопіткої праці ця секція одноголосно прийняла резолюцію до представників російських властей з вимогою негайно зупинити дію статті 121 ч. І Кримінального кодексу РРФСР (тобто здійснення акту мужеложества за взаємною згодою партнерів) і амністувати всіх засуджених за нею.

«ФЕЛІКС ЖИВИЙ!»

Десятків п'ять чоловіків та шестеро курсантів прикордонних військ у формі зібралися біля постаменту скинутого чекіста № 1 на колишній площі Дзержинського, відмили всі лайливі написи, а замість них акуратно намалювали нові: «Вибачай, не зберегли», «Фелікс живий», «Фелікс з нами».

ОПОЗИЦІЯ ЗРОСТАЄ

Слідом за деякими депутатами Московської міської Ради в ряди опозиції мерії переходять і політичні партії. Першою заявила про це міська організація Демократичної партії Росії. Її підтримав міжпартійний форум «Демократична Москва».

Андрій БОЄЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

Д...

Відраз... ня відомо... дії Верхо... про пере... майна на... Рада ви... Черкаськ... му так і... цевих ко... користув... чималене... міськком... райкомів... політосв... ня об... монум... вершене,... в один... карбован... карний ... мобілі.

Не вст... радіти, я... валив св... лав міс... протестув... ував... гано... написано... но вико... рівня.То... обкомів... конкому... них ком... ком про... тявся на... згідно і... ві Ради,... си — о... що нал... мірі н... корист... жителі...

Тоді ... чаючи ... звернув... ховної ... прохан...

В...

Газета... вернула... головку,... виходит... «Микола... зета».
Як по... го, очев... ні видан...

ХМ...

Неще... Хмельн... му вир...

акти, біль, надія

е ДКНС!»

Депутати визнали, що райвиконком, прийнявши згаданий документ, діяв під час перевороту... правильно.

Прокоментувати їх позицію я попросив помічника прокурора Ніжинського району І. ЧОРНОГО:

— Фактично це означає, що сесія теж визнала ДКНС, —сказав він.—Адже своїм рішенням райвиконком підтримав дії путчистів. У документі нема й згадки про Конституцію і закони України. Рішенням зобов'язано виконкоми сільських та селищних Рад взяти під неослабний контроль роботу підприємств, організацій та служб в умовах надзвичайного стану. На території України, як відомо, він не був уведений. У зв'язку із цим рішенням сесії робота членів депутатської комісії, що перевіряють причетність посадових осіб до перевороту, на мій погляд, заздалегідь приречена на хибні висновки.

ковий ворот ам рожує!

року «Про ро... організацій, приємств у пе... йного стану».

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернігівська область.

Малюнок Сергія ФЕДЬКА.

ес

КОНТРАКТИ»: І НАДІЇ

іжнародну виставку-ярмарок

...еречно, ми ма... ...йти в європей... ...із продукцією ...товариства «Ко... ...трон», взуттям ...ргрес», елект... ...ною апарату... ...трикотажни... ...порцеляною. ...ся й енерге... ...ельне облад... ...сійна техніка ...ок інтелекту... ...ід; науково-те... ...ід, що їх про... ...леним фірмам ...нтр науково... ...рмації.

У програмі ярмарку «Галицькі контракти», що проводиться згідно із рішенням координаційної ради Галицької асамблеї, — презентація західноукраїнської регіональної інноваційної біржі науково-технічної продукції, біржеві торги Львівської торгово-фондової біржі, науково-технічні семінари. А на «десерт» — конкурс «Міс Галичина-91». Що ж, краса — це теж товар, вона радує світ і ринок.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».

життя

ЦІ»— ЯНИ»

...ько-польське пі... ...Кранлод», де на... ...пуск важких ...ут вводиться ...орма власності. ...станутъ усі ...артість будівель ...оцінюється ...50 мільйонів ...Цифра незначна

для такого великого підприємства, але все пояснюється застарілістю — моральною й фізичною. Новим власникам насамперед доведеться займатися модернізацією виробництва.

Тепер заводчани вирішили й назву змінити на красномовнішу. «Краяни» (кран январський) — відтепер так іменуватиметься колишня «Январка».

Галина ВЛАДИМИРСЬКА.
Одеса.

...ка про скасуван... ...Президії Вер... ...про заборону ...У. Незважаючи ...міськом КПУ ...зовсім не під... ...крито, в примі... ...ди, тобто повер... ...ечатаного міськ... ...де працює ко... ...слідуванню дій ...б під час пут...

...УРП-Інформ.

Коротко

МІЛЬЙОНИ НА ПРИКОЛІ

На кілька мільйонів карбованців зібралося телевізорів різних марок у новому магазині «Електрон», що в обласному центрі. Їх реалізацію стримують не високі ціни, а відсутність у покупців достатньої кількості купонів нового зразка.

Василь ГРИЩУК.
Хмельницький.

Телеграфним рядком з Москви

РОЗХАПАЛИ ДО ТОГО...

Уперше в історії Радянського Союзу фірма «Сітроєн» провела виставку-продаж своїх автомобілів у московському «Експоцентрі». Незважаючи на те, що машини продавалися за валюту, та ще й за досить високими цінами, з 25 автомобілів, привезених «Сітроєном», на огляд були запропоновані лише одинадцять. Решта ж «пішла по руках» ще до відкриття виставки.

ШМОНОВ НАШМАНАВ

Несподівано швидко закінчився в Московському міському суді процес над Олександром Шмоновим. Терориста, який здійснив замах на М. Горбачова під час демонстрації на Красній площі, визнано душевнохворим. Невдовзі його «відрядять» на лікування до психлікарні.

ДАВАЙ ПРАВА!

Одними з перших «відмучилися» учасники секції з питань сексуальних меншин на московській конференції по людському виміру. По закінченні двох днів клопіткої праці ця секція одноголосно прийняла резолюцію до представників російських властей з вимогою негайно зупинити дію статті 121 ч. І Кримінального кодексу РРФСР (тобто здійснення акту мужеложества за взаємною згодою партнерів) і амністувати всіх засуджених за нею.

«ФЕЛІКС ЖИВИЙ!»

Десятків п'ять чоловіків та шестеро курсантів прикордонних військ у формі зібралися біля постаменту скинутого чекіста № 1 на колишній площі Дзержинського, відмили всі лайливі написи, а замість них акуратно намалювали нові: «Вибачай, не збергли», «Фелікс живий», «Фелікс з нами».

ОПОЗИЦІЯ ЗРОСТАЄ

Слідом за деякими депутатами Московської міської Ради в ряди опозиції мерії переходять і політичні партії. Першою заявила про це міська організація Демократичної партії Росії. Її підтримав міжпартійний форум «Демократична Москва».

Андрій БОЄЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

О люди, люди...

ДОРОСЛІ ДІЛЯТЬ — ДІТИ ЧЕКАЮТЬ

Відразу після опублікування відомої постанови Президії Верховної Ради України про передачу компартійного майна на баланс виконкомів Рада народних депутатів Черкаського міськвиконкому так і вчинила: добро місцевих комуністів передала у користування місту. А воно чималеньке: приміщення міськкому партії, трьох райкомів, обласний будинок політосвіти, старе приміщення об... і нове г... ...іозно-монум...альне, але не завершене, яке оцінюється не в один десяток мільйонів карбованців. Крім того, шикарний готель, гараж, автомобілі.

Не встигли черкащани порадіти, як облвиконком ухвалив своє рішення і надіслав міськвиконкому «ноту» протесту. Потрібно, мовляв, ува... ...посі... ...тано..., де чорним по... ...тому написано — передавати майно виконкомам відповідного рівня.Тобто облвиконкому — обкомівське майно, міськвиконкому — міських партійних комітетів. Міськвиконком прочитав депешу і затявся на своєму: ми діємо згідно із законом про місцеві Ради, крім того, Черкаси — обласний центр, і все, що нал...жить місту... рівній мірі н... ...ить і о...ті, бо корист...ться його ...агами й жителі області.

Тоді облвиконком, не втрачаючи права на суперечку, звернувся до Голови Верховної Ради України Л. Кравчука з проханням припинити дію рішення міськвиконкому щодо передачі всього майна місту. Голова задовольнив прохання, але в цей момент на сцену вийшли депутати, і сесія міської Ради підтримала міськвиконком і висловилась за передачу приміщення міськкому партії під художній музей, будинок політосвіти — під культурний центр, де б могла розміститись музична школа № 1, яка перебуває в аварійному приміщенні. У грандіозному новозбудованому приміщенні обкому партії за пропозицією депутатів можна з часом відкрити медично-діагностичний центр, якого немає в Черкасах.

— Битись за майно ми, звичайно, не маємо наміру, — сказав голова міськвиконкому і Ради народних депутатів Володимир Соколовський, — але боротися цивілізованими методами будемо. Колишній готель, я вважаю, повинен функціонувати на повному госпрозрахунку і сплачувати місту належні податки, а не переходити від одного відомства до іншого. Так само потрібно розпорядитись і з гаражем та автомобілями обкому — перевести їх на госпрозрахунок і самостійність, інакше при передачі облвиконкому вони «розтануть» безслідно. А коли будуть самостійними одиницями, вигода тут очевидна.

Отож поділ партійного майна у Черкасах триває.

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Фото Михайла САЧКА.

Це ж треба!

БУЛЬВАРНА ГАЗЕТА

Газета «Родной причал» повернулася до титульного заголовку, під яким намагалася виходити на початку року: «Миколаївська бульварна газета».

Як повідомив редактор цього, очевидно, першого в країні видання такого типу А. Беложко, це буде газета «для легкого читання у сквері, на бульварі, у колі сім'ї, в очікуванні автобуса і тролейбуса, у черзі за ковбасою — без зайвого моралізаторства».

Раніше охоронці «комуністичних принципів» обмежували ініціативу журналістів, вдавалися до всіляких заборон. Не випадково миколаївська газета друкується у Херсоні, за 60 кілометрів від рідного міста. Нині вона вперше включена до офіційного каталога для передплати.

Іван КАЛИНИЧЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Миколаїв.

Хліб України — її незалежність

ХМЕЛЬНИЧЧИНА ПРОТИ ГОЛОДОМОРУ

Нещодавно на засіданні Хмельницького облвиконкому вирішено продати в засіки суверенної України понад договірні зобов'язання 50 тисяч тонн хліба. І хоч у нинішні важкі жнива область недобрала у порівнянні з минулим роком майже півмільйона тонн, державі буде продано його навіть більше, ніж у 1990 році. Таку позицію підтримала обласна Рада народних депутатів і звернулася до хліборобів Хмельниччини. У роботу по зміцненню економічного суверенітету України включилися й депутати місцевих Рад. Найкраще вона проведена у Славутському і Теофіпольському районах, де вже перекрито договірні зобов'язання продажу хліба. Наближаються до цього трудівники колгоспів Волочиського і Красилівського районів. Є всі підстави сподіватися, що 50 надпланових тисяч тонн хліба Хмельниччина продасть.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Хмельницька область.

Малюнок Сергія ФЕДЬКА.

САМОСТІ...

Об'єднан... да провело... утворення... тономної р... сят депута... підписалися... винести на... ня про утв... кої автоно...

...І ДОНБ...

Співголо... ради Інтер... талій Забло... голошення... ності як н... і заклякав... гіонального... до наданн...

РІ...

Україну... прошено в... ференції з... Землі. ... Ріо-де-Жан... червня на... рішенням... лей ООН... ференції... головами...

На цьом... форумі ан... логічні зм... нашій пла... регіонах,... цять років... першої Ко... навколишн... Стокгольм... в основно... кономірно... денному р... кучі питан... фери, зок... забруднен...

Значна... обласної... Жовтнево... лічує пон... протягом... дила до р... ча. «Крам... у спеціал... із заборо... табу. Реаб... назв літер...

— Найб... розповіда... сховищем... на істори... тичну тем... ри. Видан... важно у К... нарешті, з... тільки в...

ПО...

20 верес... ластях, 2... частині... короткоча... території... північно-з... за секунд... годні вде... ня вночі... градусів... та на За... сів.

По Киє... ні вдень... нічно-захі... секунду... градусів.

О люди, люди...

…РОСЛІ ДІЛЯТЬ — …ДІТИ ЧЕКАЮТЬ

…я опублікуван- …танови Прези- …Ради України …компартійного …нс виконкомів …их депутатів …міськвиконко- …ла: добро міс- …тів передала у …місту. А воно …приміщення …партії, трьох …сний будинок …аре приміщен- …ве г… …іозно- …, але… за- …оцінюється не …ок мільйонів …Крім того, ши- …, гараж, авто-

…черкащани по- …виконком ух- …шення і надіс- …нкому «ноту» …ібно. мовляв, … пос- … …ому …ередавати май- … відповідного …лвиконкому — …айно, міськви- …іських партій- … Міськвикон- … депешу і за- …у: ми діємо …ом про місце- … того, Черка- …й центр, і все, …місту у рівній …і о… …ті, бо …його …агами й …

…онком, не втра- … на суперечку, … Голови Вер- …І. Кравчука з …пинити дію рі-

шення міськвиконкому щодо передачі всього майна місту. Голова задовольнив прохання, але в цей момент на сцену вийшли депутати, і сесія міської Ради підтримала міськвиконком і висловилась за передачу приміщення міськкому партії під художній музей, будинок політосвіти — під культурний центр, де б могла розміститись музична школа № 1, яка перебуває в аварійному приміщенні. У грандіозному новозбудованому приміщенні обкому партії за пропозицією депутатів можна з часом відкрити медично-діагностичний центр, якого немає в Черкасах.

— Битись за майно ми, звичайно, не маємо наміру, — сказав голова міськвиконкому і Ради народних депутатів Володимир Соколовський, — але боротися цивілізованими методами будемо. Колишній готель, я вважаю, повинен функціонувати на повному госпрозрахунку і сплачувати місту належні податки, а не переходити від одного відомства до іншого. Так само потрібно розпорядитись і з гаражем та автомобілями обкому — перевести їх на госпрозрахунок і самостійність, інакше при передачі облвиконкому вони «розтануть» безслідно. А коли будуть самостійними одиницями, вигода тут очевидна.

Отож поділ партійного майна у Черкасах триває.

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Фото Михайла САЧКА.

Це ж треба!

…ЬВАРНА ГАЗЕТА

…ой причал» по- …титульного за- …ким намагалася … початку року: … бульварна га- …

… редактор цьо- …першого в краї- …го типу А. Бєло-ножко, це буде газета «для легкого читання у сквері, на бульварі, у колі сім'ї, в очікуванні автобуса і тролейбуса, у черзі за ковбасою — без зайвого моралізаторства».

Раніше охоронці «комуністичних принципів» обмежували ініціативу журналістів, вдавалися до всіляких заборон. Не випадково миколаївська газета друкується у Херсоні, за 60 кілометрів від рідного міста. Нині вона вперше включена до офіційного каталога для передплати.

Іван КАЛИНИЧЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Миколаїв.

Хліб України — її незалежність

…ЬНИЧЧИНА ПРОТИ ГОЛОДОМОРУ

… на засіданні … облвиконком- …продати в засі-ки суверенної України понад договірні зобов'язання 50 тисяч тонн хліба. І хоч у нинішні важкі жнива область недобрала у порівнянні з минулим роком майже півмільйона тонн, державі буде продано його навіть більше, ніж у 1990 році. Таку позицію підтримала обласна Рада народних депутатів і звернулася до хліборобів Хмельниччини. У роботу по зміцненню економічного суверенітету України включилися й депутати місцевих Рад. Найкраще вона проведена у Славутському і Теофіпольському районах, де вже перекрито договірні зобов'язання продажу хліба. Наближаються до цього трудівники колгоспів Волочиського і Красилівського районів. Є всі підстави сподіватися, що 50 надпланових тисяч тонн хліба Хмельниччина продасть.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Хмельницька область.

Малюнок Сергія ФЕДЬКА.

У партіях та рухах

САМОСТІЙНІ ЗАКАРПАТТЯ...

Об'єднання русинів Ужгорода провело мітинг із вимогою утворення «Закарпатської автономної республіки». П'ятдесят депутатів обласної Ради підписалися під пропозицією винести на сесію облради питання про утворення Закарпатської автономії.

Рух-прес.

...І ДОНБАС!

Співголова координаційної ради Інтерруху Донбасу Віталій Заблоцький розцінив проголошення Україною незалежності як неконституційний акт і закликав до проведення регіонального референдуму щодо надання Донбасові автономії у складі федеративної України.

Рух-прес.

ЖІНКИ, ЄДНАЙТЕСЯ!

Ініціативна група жінок Союзу українок Львова, об'єднаних панею Ольгою Горинь, ухвалила створити Українську християнську партію незалежних жінок. Львів'янок підтримав тернопільський осередок Союзу. Цікаво, що тут працюють жінки, які перебували в ньому до 1939 року, коли громадську діяльність українок з приходом більшовиків було припинено: Софія Ванькевич, Марія Гуменюк, Ольга Остап'юк, Текля Шафран.

Установчий з'їзд партії пройде 26—27 жовтня у Львові.

Інформагентство «Євро-ІКС».

Анонс

ЗАПРОШУЄ РІО-ДЕ-ЖАНЕЙРО

Україну як члена ООН запрошено взяти участь у конференції з проблем екології Землі. Вона відбудеться в Ріо-де-Жанейро на початку червня наступного року. За рішенням Генеральної Асамблеї ООН країни—учасниці конференції будуть представлені головами держав або урядів.

На цьому представницькому форумі аналізуватимуться екологічні зміни, що сталися на нашій планеті, в окремих її регіонах, державах за двадцять років, що минули після першої Конференції ООН з навколишнього середовища в Стокгольмі. На жаль, зміни ці в основному безрадісні. І закономірно, що на порядку денному поставлено такі пекучі питання, як захист атмосфери, зокрема транскордонне забруднення повітря й руйнування озонового шару, охорона земельних ресурсів, у тому числі боротьба з ерозією та опустелюванням, утилізація токсичних відходів, поліпшення санітарно-гігієнічних умов життя людей. Усі ці проблеми, як відомо, вкрай гостро відчуваються на Україні.

Розмова про це йшла на першому засіданні республіканського підготовчого комітету, який координуватиме всю роботу, пов'язану з участю України в конференції. Очолив підготовчий комітет міністр охорони навколишнього природного середовища Ю. Щербак.

АНАТОЛІЙ АНДРІЄНКО,
керівник прес-центру Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.

Реалії

КНИГИ З-ПІД АРЕШТУ

Значна частина книг з фонду обласної бібліотеки імені Жовтневої Революції, що налічує понад 560 тисяч томів, протягом десятиліть не доходила до рук звичайного читача. «Крамольні» твори лежали у спеціальному сховищі. Нині із заборонених видань зняло табу. Реабілітовано майже 600 назв літератури.

— Найбільше серед них, — розповідає завідуюча книгосховищем Л. Шевельова, — на історичну, суспільно-політичну тематику, художні твори. Видані в різні роки, переважно у Києві та Москві, вони, нарешті, займуть своє місце не тільки в бібліотечних каталогах. Стали доступними читачеві, зокрема, «Критические рассказы» К. Чуковського, «В окопах Сталинграда» В. Некрасова, чимало колись арештованих творів Остапа Вишні, Ю. Смолича, В. Сосюри, В. Винниченка, Ю. Яновського...

Цікаво, що в нашій бібліотеці майже нема дитячих книг, на які б поширювалося оте табу.

— Гадаю, — сказала на закінчення Людмила Олексіївна, — що такого вже не буде ніколи: заборона на духовність.

Володимир ЛИЗА.
Житомир.

Коротко

І НЕ КОНГРЕС, І НЕ БОЙКОТ

Сенсаційне повідомлення, що пролунало з трибуни Республіканського будинку кіно і на Всеукраїнському віче про те, що у Маріуполі відбувається конгрес представників російськомовного населення, який має на меті мало не бойкотувати проголошення незалежності України, м'яко кажучи, не відповідає дійсності.

Справді, минулої неділі у БК «Азовсталь» зібралося два-три десятки чоловік, які представляли різні демократичні рухи, в тому числі Рух і УРП. Після коротких дебатів було прийнято рішення не створювати ще одну громадську організацію, щоб уникнути конфронтації, а також консолідувати всі демократичні сили у боротьбі за становлення суверенної України.

(УЦАІ).

КЕРУВАТИ З ДИТИНСТВА

вчитимуться учні ліцейських класів, які створено на базі Ялтинської школи № 10. З допомогою спеціально розроблених тестів тут проведено відбір серед 15—16-річних учнів, які виявляють інтерес до господарчої та підприємницької діяльності. Курс навчання розрахований на 2 роки, плата за навчання — 100 карбованців на місяць. Після закінчення випускникам видаватимуть свідоцтва та характеристики-рекомендації на вступ до вузів комерційно-управлінського профілю. Ліцейські класи готуватимуть керівників-організаторів середньої ланки.

Власна інформація «Голосу України».

ПОГОДА

20 вересня у південних областях, 21 вересня у східній частині республіки місцями короткочасні дощі. На решті території без опадів. Вітер північно-західний, 3—8 метрів за секунду. Температура сьогодні вдень 20—26, 21 вересня вночі 7—13, вдень 14—20 градусів. На півдні республіки та на Закарпатті до 23 градусів.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів. Вітер північно-західний, 3—8 метрів за секунду. Температура 20—25 градусів.

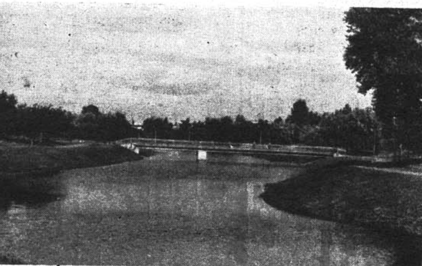

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Чергова по випуску номера Людмила БАРАНЕВИЧ.
Тел. 446-61-13.

Нас закреслили червоним олівцем...

Одразу ж після оголошення про створення ДКНС у міську Раду прийшов депутат міської та обласної Ради Іван Федоров з пропозицією скликати депутатів і дати оцінку всьому тому, що сталося в країні. Офіційно цей збір названо Днем депутата. Наш кореспондент зустрівся з депутатом **ФЕДОРОВИМ.**

— Іване Івановичу, якою була ваша реакція на повідомлення про створення ДКНС?

— Певно, як і всіх людей, мене це приголомшило. У голові крутилося тільки одне питання: путчисти — Язов, Крючков, Пуго, Янаєв, — члени ЦК КПРС, партії, яка на всіх перехрестях ратувала за правову державу, торжество Конституції і в черговий раз виявила своє лицемірство. Якщо б КПРС не підтримувала переворотників, то в першу чергу з політичними заявами мали б виступити заступник Генерального секретаря Івашко, перший секретар ЦК КПУ Гуренко. Однак вони мовчали. А я мовчати не міг. Зателефонував у партійний комітет радіотехнічного заводу і заявив виконуючій обов'язки секретаря Є. Марценюк: я в одній партії з державними злочинцями бути не хочу.

— Але ж основна маса комуністів — це порядні люди.

— А я цього і не заперечую. Є і сьогодні багато комуністів, з яких треба брати приклад. Але керівне ядро прогнило. Саме про це напередодні путчу на весь Союз заявив Яковлєв, дещо раніше — Шеварднадзе, Руцькой. І це стосується не тільки партійної еліти Москви. У нас в обласному центрі вже в перший день путчу скидали портрети Президента, погрозливо розмахували кулаками. У цьому контексті хотів би зупинитися на одному цікавому моменті.

На День депутата ми запросили секретаря міськкому партії голову компартійної депутатської ініціативної групи Андрієнко. Та вона не прийшла. Натомість з міськкому нам передали ксерокопії закону про надзвичайний стан і червоним олівцем підкреслили місце, де говориться про розпуск органів Радянської влади. Мовляв, ваша пісня, демократи, відспівана.

А тому, вважаю, що кожний член партії, який не поділяє точки зору ідей насильства, геноциду, — мусить вийти з КПРС і організувати нову партійну структуру.

— Ви так експресивно говорите, наче на барикаді. Але ж ситуація нормалізується...

— Історія мусить нас нарешті навчити бачити не тільки те, що на вітрині. Адже справжня величина айсберга криється під водою. Спрутівські щупальця заколотників проникли дуже глибоко, аж до підприємств. Я вже не кажу, що на території міста стояли частини у бойовій готовності, що КДБ проводило наради із зв'язківцями тощо. Ось вам приклад. У день перевороту, 19 серпня, генеральний директор виробничого об'єднання «Катіон» В. Скоморохов видав наказ № 171, в якому, зокрема, зазначається:

«1. В соответствии с Указом ГКЧП создать на заводе комитет чрезвычайного положения в составе:

Председатель — Скоморохов В. К.

Члены: Гребенюк — главный инженер, Михалюк — зам. директора по кадрам и режиму, Костовський — зам. директора по экономике, Галкина — секретарь парткома, начальник отдела кадров...

6. Организовать комитеты на предприятиях объединения».

Пригадуєте, після війни притягували до судової відповідальності пособників німецької влади. А чому не притягувати до такої ж відповідальності пособників військового перевороту?

— Так що ж, ви закликаєте до репресій?

— Демократія — це не синонім анархії. А отже, якщо ми хочемо зберегти демократію і забезпечити торжество закону, то всі порушники закону мають відповідати. А не тільки той дядько, що вкрав у колгоспі мішок буряковиння. І не обов'язково прибічників перевороту відсилати у табори, які вони приготували для нас з вами. На регіональних рівнях навіть достатньо того, щоб їх відсторонити від займаних посад, як, скажімо, Скоморохова і йому подібних.

— Цікаво, а як ви оцінили позицію Кравчука?

— Багато хто сьогодні каже, що, мовляв, Кравчук виступив не так гостро, як Єльцин, хоча всі відзначили його мужність у такій критичній ситуації. Він сказав головне: ДКНС — незаконне формування. І я певен, якби він був Президентом України, обраним народом, тоді б він міг говорити від імені народу. А в даній ситуації від чийого імені йому говорити. Верховної Ради? Так вона ще не збиралась. Президії? Там теж з переляку не змогли визначити своєї чіткої позиції і заявили: ми свою позицію скажемо після Верховної Ради СРСР. Справді, смішний вигляд маємо. Тому нас і не люблять люди за підлабузництво, покірність, відсутність власної гідності. Якими нам бути, показала Росія.

Розмову вів Михайло ВАСИЛАШКО, власний кореспондент «Голосу України».

Фоторепродукція Богдана ПРИМАКА.

ЛОБНЕ МІСЦЕ

Зал Херсонського облвиконкому, де проходять сесії, називають ще лобним місцем. Таке враження, що депутати полярних поглядів готові до політичної страти своїх опонентів. Особливо ця ворожнеча проявилася на останній позачерговій сесії обласної Ради, коли розглядалася громадсько-політична ситуація у зв'язку з державним переворотом. Симптом досить тривожний, якщо врахувати обраний Україною курс на повну незалежність.

Найбільш непоступливі депутати більшості — переважно колишні номенклатурники, представники номенклатури різних рангів. Забалотувати якесь питання, поставлене з ініціативи демократів, повернути сесію у вигідне для них русло — це робити їм неважко. Гуртом, як кажуть, добре й батька бити. Але як бути тепер, коли діяльність «святая святих» — компартії України заборонено, коли вона втратила довір'я народу?

Прикро, але «більшовики» демонструють упертість, гідну кращого застосування. Лише після вимоги 46 депутатів голова обласної Ради М. Кушнеренко зібрав сесію, причому на дванадцятий день від початку державного заколоту. Лише після настійливого натиску більшість погодилася на пряме транслювання сесії по радіо.

Зал іноді нагадував боксерський ринг, хоча замість прямих ударів застосовувалися й демагогічні прийоми. Так, воно, зрештою, і в житті.

Риба, як мовиться, гниє з голови. На це неодноразово вказувала депутатська група облради «Демократична ініціатива». Мова, зокрема, про те, що М. Кушнеренко грубо порушував статтю 42 Закону про Ради і місцеве самоврядування, жадібно хапаючись за суміщення постів першого секретаря обкому компартії і голови обласної Ради. Звідси — роздвоєння позицій. Мова — про гальмування земельної реформи. Ті 23 тисячі гектарів землі, які виділено для фермерських господарств, фактично залишаються паперовими. У Великоолександрівському, Білозерському районах, та й не тільки тут, звичними стали судові процеси, на яких сміливці-фермери вимолюють собі шматки землі. Мова про ряд викривальних публікацій і місцевої преси щодо сумнівної (з точки зору законності) діяльності елітарних кооперативів — таких, як, приміром, «Райдуга», про сплеск будівництва прокурорських дач, надання деяким керівникам особливих привілеїв. А обласна прокуратура на чолі з А. Семеновим тривалий час відбивається від депутатських запитів обіцянками все це об'єктивно розслідувати. І, нарешті, останньою краплиною, яка переповнила терпіння людей, стала позиція керівників області в дні державного путчу. Як свідчать незаперечні докази, зібрані депутатами, секретарі Херсонського обкому компартії України на чолі з М. Кушнеренком «спустив» у міськкоми, райкоми партії так звану «орієнтировку», в якій найважливішим завданням ставиться сприяння запровадженню надзвичайного стану в СРСР, говориться про «необхідність» керуватися «документами», які видає ДКНС». Було названо навіть телефони обкому партії 2-30-67 та 2-30-68 для оперативного інформування про виконання вказівки...

Виникла щаслива можливість спокутувати гріхи, покаятися за необдумані (чи, може, навпаки, обдумані) дії. Але партійні керівники, тепер уже колишні, в тому числі й Кушнеренко, намагалися заспокоїти учасників сесії: мовляв, нічого особливого не трапилося, переворот був не в Херсоні, а в Москві, тому хвилюватися не слід. А як же з підтримкою комітету путчистів? Тепер, з'ясовується, секретарі обкому до цього «не причетні». За їх словами, розіслали розшифровану і підправлену телеграму з центру якісь «технічні», «апаратні» працівники. Звичайно, без відома керівників.

Така позиція викликала шквал невдоволення жителів обласного центру. Ряд трудових колективів підприємств та установ надіслали телеграми прямо в зал засідань з вимогою відставки голови облради Кушнеренка.

На жаль, нетерпіння виявили і демократи. Вони в штики сприйняли пропозицію обговорити на сесії назрілі господарські питання, вважаючи, що це схоже на черговий господарсько-партійний актив. А обстановка на Херсонщині, дійсно, складна. Негативні тенденції помітні в усіх галузях народного господарства. Попередні розрахунки свідчать, що за 8 місяців цього року промислові підприємства відправили споживачам продукції менше на 109 мільйонів карбованців. Прогнозується зниження темпів виробництва у легкій та харчовій промисловості, капітальному будівництві, чимало проблем в енергетичному комплексі. Зерна одержимо на 1 мільйон тонн менше, ніж торік. А підготовка міського господарства до зими, а збирання овочів?

Є над чим ламати голову. Здавалося б, основні заходи по стабілізації економіки області та виходу її з кризи уже розроблено. Треба лише їх виконувати. Але як? Чому рішення залишаються не реалізованими? І не тільки місцевих органів влади. Така ж доля спіткала й деякі вузлові постанови парламенту республіки. Сьогодні місцеві керівники сором'язливо замовчують факт провалу «Програми-50», яка передбачала відродження сіл, зміцнення економічно слабких колгоспів і радгоспів. Дедалі менше згадують про комплексну програму виробництва товарів народного споживання і т. ін. Часто пояснюють спад у роботі загальним становищем у країні. Однак це не вся правда. Суть «проколів», безумовно, полягає в живучості командно-бюрократичної системи, її ревних прихильників і водночас у політичному протистоянні партій і блоків, рухів. Постійне демонстрування войовничості з одного чи другого боку веде в тупик.

Час припинити потік взаємних звинувачень. Бо доходить до курйозів. Хіба нині є найголовнішим, щоб звинувачувати колишнього другого секретаря обкому партії А. Касьяненка в тому, що він, депутат України, не поїхав на сесію, а залишився гуляти на весіллі та ще й оточив компанію охоронниками з міліції? Чи для комуністів так важливо будь-що вимагати доказів на підтвердження законної влади від демократа М. Дудника?

Нічого не варті політичні амбіції тих, хто займає або не займає ключові пости в області. Це перш за все стосується і когорти колишніх номенклатурників. Сьогодні, як говорив депутат, священнослужитель З. Пальжок, немає в моральному плані бездоганих людей і кожен має подумати про суд милосердя, а не про помсту. Незгода може стати «лобним місцем» для нашої демократії і самостійності.

Іван КАЛИНИЧЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Херсонська область.

ДІЛОВІ КОЛА ОБ'ЄДНУЮТЬСЯ І РОЗМЕЖОВУЮТЬСЯ

17 вересня у конференц-залі готельного комплексу «Русь-Інтурист» у Києві пройшов установчий з'їзд Конгресу ділових кіл України. Було зареєстровано 79 делегатів, які представляли всі регіони й форми власності.

Щоправда, п'ятеро делегатів покинули зал на знак протесту проти «сирого проекту статуту й низького рівня представництва з'їзду».

Добре поінформовані експерти наводять іншу причину: розбіжності між ініціативною групою Конгресу на чолі з президентом РАТ «Українська біржа» Валерієм Бабичем і першим віцепрезидентом, генеральним директором Спілки орендарів і підприємців України Віктором Хмільовським та, зокрема, президентом Київської універсальної товарної біржі Миколою Дєточкою і президентом Спілки кооперативів і підприємців України Арнольдом Романенком полягали у розподілі керівних посад створюваного Конгресу. Оскільки В. Бабич став головою, а В. Хмільовський — заступником голови цієї громадської організації.

На установчому з'їзді було прийнято за основу запропонований проект статуту й рекомендовано тим, хто прагне впливати конституційним чином на рішення уряду та розгляд Верховною Радою законопроектів, приєднуватися. Шкода, що амбіції деяких відомих у світі українського бізнесу людей беруть гору над спільними інтересами. Адже якщо з чимось не згодний, пропонуй своє, відстоюй, а не покидай збори. Такі слова не раз висловлювали ті, хто залишився працювати в залі. Та А. Романенко у розмові зі мною не виключив можливості створення альтернативної організації. Отже, єдиної думки у ділових кіл поки що немає...

А вона сьогодні конче потрібна. Адже те, що робить сьогоднішній уряд України, ніяк не спрямовано на розбудову ринку. Згадайте хоча б слова Прем'єр-міністра В. Фокіна про необхідність «відібрати» у підприємств частину валютних коштів. Ще на з'їзді йшлося про заборону вивезення товарів з території України, ліцензування біржових угод тощо.

Підбив підсумок цієї не зовсім приємної для уряду розмови приїжджий, але дуже авторитетний діяч — головний керуючий Російської товарно-сировинної біржі Костянтин Боровий. На його думку, становище, що склалося, не дає вже часу розмірковувати й примушує до негайних дій щодо захисту ринкового сектора економіки. Й допомоги чекати немає від кого — робити це слід власноруч. Отже, таким і має бути основне покликання Конгресу ділових кіл України, а свою допомогу вустами пана Борового запропонувала російська Конвенція підприємців.

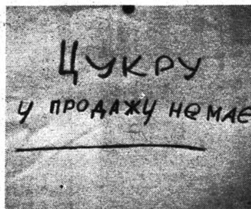
Допомога, може, й потрібна, проте вже на установчому з'їзді було визначено основні напрями роботи й створено відповідні комісії — правову, з питань роздержавлення, комерційної інформації тощо. До комісій, згідно з проектом статуту, можуть увійти всі бажаючі представники юридичних осіб — членів Конгресу. А от до ради Конгресу — лише фундатори, тобто ті, хто вніс 50 тисяч карбованців. Висловлювалася думка, що така майнова дискримінація є недоречною й всі мають працювати на рівних. Та врешті-решт перемогла інша: якості підприємця полягають саме в тому, який прибуток він забезпечує. І люди, що не мають досить великих коштів на рахунках, не можуть і управляти солідною організацією. Коли зароблять — будь ласка...

З цього ж ряду й питання про те, чи можуть брати участь в управлінні Конгресом представники державних управлінських структур, — з нього також виникло кілька суперечок. Ні — принципова позиція В. Бабича, так — М. Дєточки. Чия перемогла — відомо, але серед фундаторів — Дзержинський райвиконком Харкова. Як пояснив Валерій Георгійович, ніяких суперечностей у цьому немає — адже він проти членства структур саме республіканського уряду, які здатні зі своєї (про те, якої — вже йшлося) точки зору впливати на діяльність створюваної громадської організації.

Потрібно додати, що перед відкриттям з'їзду згадувалося про позицію Кабінету міністрів України щодо ринкових перетворень. А саме — було вирішено надіслати до Верховної Ради телеграму-звернення проти прийняття парламентом Закону про надання урядові додаткових повноважень... «з метою зміцнення дисципліни...». Такі заходи, як притягнення до адміністративної відповідальності керівників підприємств (незалежно від форми власності та господарювання), ніколи не приведуть до наповнення ринку. Цю думку делегати підтримали одностайно. Отже, виконавчій владі потрібні не надзвичайні повноваження, а нові люди. І парламент, який прагне будь-що уникнути роботи щодо зміцнення питомої ваги ринкових структур у народному господарстві, теж потребує переобрання. Саме такий висновок витав у повітрі й подеколи проголошувався з місць.

Це й не дивно — з квітня цього року «Українська біржа», скажімо, через обмеження українського ринку недоотримала товарів на три мільярди карбованців. А з біржею — й населення. Тож якщо комерційні заклади та підприємства захищаються шляхом створення свого Конгресу ділових кіл, тим самим вони захищають й пересічного споживача. Від кого — ось у чому питання.

Дмитро ДЕСЯТНИКОВ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Київ.

На території Білоцерківського цукрового заводу та оголошення в одному із міських гастрономів.

Фото Сергія **КОВАЛЬЧУКА.**

ПОШЛЕМОСЯ, БРАТТЯ-БЮРОКРАТИ...

НЕЩОДАВНО довелося мені купити в гастрономі баночку сметани, й було то чи кефіром, чи кисляком... Я не поскаржився головному інженерові Тернопільського молокозаводу тому, що знаю — він посилатиметься на низьку якість молока...

В одному з ощадбанків до віконця — черга. По той бік дівчата-оператори все про щось говорять та й говорять... А черга чекає... Я теж не поскаржився завідуючій... Знаю: нічого не зміниться.

На початку цього року був присутнім на великій нараді аграрників, під час якої обговорювалися причини спаду сільськогосподарського виробництва в Тернопільській області. Оратори говорили про об'єктивне та суб'єктивне. Не говорили лише про істинні причини біди. Чому, скажімо, торік з кожної середньостатистичної корови не надоїли навіть 3000 кілограмів молока? Ніхто не висловив такої версії: як корову годуємо, як її утримуємо, так вона й доїться.

Теребовлянській взуттєвій фабриці торгівля в минулому році повернула майже 100 тисяч пар дитячого взуття. І це тоді, коли маємо величезний дефіцит цього товару!.. Здавалося б, дуже просто цього уникнути, досить узяти колективу фабрику в оренду, створити спільне підприємство... Але мої пропозиції було геть відкинуто директором фабрики.

У цих прикладів єдина логіка. В минулому році для компенсації збитків виробництва м'яса та молока колгоспам та радгоспам області (так само й у масштабах України) з бюджету передали 13 мільйонів карбованців. Але ж ніхто не розібрався в істинних причинах збитків. А розібравшись, виявили б, що біда — у низькій продуктивності корів, у тому, що ніхто в більшості колгоспів кошти не рахує, не оцінює ефективності внесення добрив, використання насіння, кормів.

Цей унікальний у світовій практиці феномен — незацікавленість в ефективності праці — є породженням адміністративно-командної системи, яка для себе виробила та узаконила «правила гри». Роздуті штати персоналу, зрівнялівка в оплаті праці призвели до того, що ніхто не хоче чесно та об'єктивно оцінювати ефективність власної праці, власного підприємства. Головне — дотримуватися цих «правил гри».

Декілька років на Тернопільському радіозаводі «Оріон» функціонував «секретний» цех із понадчистою технологією. Коли його «розсекретили», виявилося, що найскладніше обладнання вартістю більше двох мільйонів карбованців жодного разу не використовувалося. І ніхто за це не відповідав: план будівництва був «колегіально» затверджений «нагорі», а «на долині» не могли не виконати команду. Так само, як у колгоспах жодний голова не візьме на себе сміливості відступити від нормативів, правил, інструкцій, які свого часу були затверджені Держагропромом УРСР, хоча формально має право діяти самостійно.

Отже, узаконена всіма нормативними документами структура й спрямованість оцінки й оплати праці управлінців (від оператора ощадбанку, технолога молокозаводу до міністра) враховує не кінцеві результати діяльності, а відпрацьований час. Принаймні, ця версія підтверджується тим, що останніми роками сільське господарство, легка промисловість республіки допустили спад виробництва. Однак, вибачте за наївність міркування, керівники галузей М. Сидоренко та Г. Нікітенко залишалися на своїх постах, а середня зарплата працівників апарату цих «штабів галузей» зросла вдвічі! В чому тоді полягає компетентність працівника, його професіоналізм, чим оцінюється ефективність праці?..

Ми багато говоримо про ринкову економіку, створюємо нові закони, але залишаємо без змін суть — методи оцінки та оплати праці тих, хто керує виробництвом. Те, що міністри з директорами підприємств укладають контракти, справи не міняє: як і раніше, заробіток «гарантується» «згори». Міністр продовжує виступати в ролі «хазяїна». А далі все рухається по спіралі донизу, бо іншого механізму немає. Ось чому продовжує падати престиж творчої праці, ось чому на державних підприємствах просто перевелися талановиті конструктори, технологи, комерсанти, економісти, адміністратори, які не можуть «танцювати під дудку шефа». Не виключено, що саме тому промисловість виробляє не те, що потрібно народу, і не стільки, скільки треба.

Кожного місяця з'являються нові закони, які регламентують окремі аспекти діяльності в умовах ринкової економіки. Підприємствам законодавчо надаються права, особливо щодо оцінки та оплати праці, яких вони раніше не мали. Однак відома й інша істина. Щоб закони почали працювати, в них потрібно вдихнути життя. Адже багато керівників та їх безпосереднє оточення, м'яко кажучи, просто саботували впровадження як реального госпрозрахунку, приватизації, так і відмову від зрівнялівки, бо це означає втрату влади над людьми.

Проте в світі прийнята контрактна система найму на роботу, якою передбачається безпосередня залежність оплати праці від кінцевих результатів особистої діяльності, регламентуються умови, коли керівник може сказати: «Вибачте, але вам доведеться шукати іншого місця роботи...».

Кажуть, таке неможливо. Однак, керуючись здоровим глуздом, поміняйте організацію, структуру управління виробництвом, критерії оцінки праці. А головне — надайте можливості банкрутувати. Якщо людина стане безробітною, не вважайте це трагедією. Не гарантуйте величину та регулярність зарплати. Гарантуйте лише право трудитися: працювати стільки, скільки заманеться, заробляти стільки, скільки потрібно. Дайте право ставати мільйонерами, але тільки завдяки ефективній праці.

Ось тоді люди будуть поважати клієнтів ощадбанку, виробляти якісну сметану, утримувати корів так, що вони даватимуть не по 3000, а по 8000 кілограмів молока щороку, шити таке взуття, яке б прагнули завжди купувати, не впроваджувати обладнання, яке простоюватиме...

Ефективність праці починається з визнання того, що люди є тямущі й нетямущі, мудрі й дурні, працьовиті й ледащі. І кожному, як то кажуть, за здібностями.

Герберт ГЕЛЛЕР,
економіст.
Тернопіль.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Верховна Рада України оголосила про державну незалежність республіки, що було прийнято більшістю голосів депутатів і викликало широку підтримку народу. Це рішення повинне підтвердитися референдумом. Після поразки державного перевороту рух за незалежність набирає конкретних форм майже в усіх республіках Союзу.

Телекомпанія АРД (ФРН).

* * *

Події останніх днів у колишньому Радянському Союзі, очевидно, спричинять зміни в американській політиці, які включать рішення про збільшення економічної допомоги, а також ставлення Вашингтона до окремих республік.

«Нью-Йорк таймс» (США).

* * *

Революція йде в наступ. Заколот був спробою апаратників захопити повністю владу і показав, наскільки прогнила компартія. СРСР стоїть на порозі нової епохи — без Маркса і Леніна, без КПРС і заплямованих кров'ю дзержинських. Колос рве свої ланцюги. Народи прагнуть незалежності.

«Брауншвайгер цайтунг» (ФРН).

* * *

У колишніх соціалістичних країнах Східної Європи система сили й тиску показала, що найкраще реформування — це знищення старої системи. Президент СРСР довгий час відкидав такий розвиток з тактичних міркувань або виходячи з своїх власних переконань.

«Монд» (Франція).

* * *

Розрив щупальців, якими комуністична партія охоплювала майже все радянське суспільство, пройшов швидко і майже безболісно.

«Вашингтон пост» (США).

Експрес-новини

Керівництво Нідерландів запропонувало організувати в Гаазі зустріч міністрів закордонних справ країн Західної Європи для обговорення питання про направлення до Югославії військових спостерігачів з метою врегулювання конфлікту і підтримання миру. Такий контингент прибув би до Югославії після встановлення перемир'я і тільки за згодою всіх причетних до конфлікту сторін.

* * *

Уряд Франції запропонував надіслати своїх солдатів до СФРЮ, якщо не буде можливості створити міжнародний контингент. Франція і Німеччина заявили: арбітраж повинен посприяти тому, щоб запобігти втручанню в югославський конфлікт інших країн Європи.

* * *

У Стокгольмі міністр закордонних справ СРСР Панкін зустрівся з рядом політичних діячів Швеції, у тому числі з прем'єр-міністром країни Карлссоном та міністром закордонних справ Андерссоном. Після цього короткочасного візиту Панкін відбув на засідання 46-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН.

* * *

Учора в ООН відбулася конференція по збиранню коштів з метою подання допомоги для ліквідації наслідків чорнобильської аварії. З проханням про таку допомогу звернулися Україна, Білорусія, Росія та керівництво СРСР.

РАДОЩІ І ДРАМИ ЄДИНОЇ НІМЕЧЧИНИ

Уже більше року пройшло з того часу, як Німеччина знову ввійшла в реєстри світової історії об'єднаною державою. Природно, що погляди німецьких політиків, бізнесменів, журналістів прикуті нині до подій, які розгортаються на нових землях (тобто — у колишній НДР). Перебуваючи неподалік від старого кордону, неможливо було відмовитися від спокуси побувати в нових землях на півночі від гессенських Середніх гір — в Тюрінгії і на власні очі пересвідчитися у тому, як твориться нова Німеччина.

По дорозі до найближчого містечка на сході мій колега Ганс Дітріх Гайне розповів дивовижну річ: після об'єднання виявилося, що хоча у старих землях чудова інфраструктура магістралей, все ж до кордону немає дороги, де б могли розминутися хоча б два автомобілі. Отож, довелося швидко прокладати нову магістраль, бо обсяг перевезень набагато зріс.

Завдяки тому, що обидві згадані землі знаходяться майже в центрі Німеччини, нині через Тюрінгію і Гессен проходять найважливіші торговельні і промислові шляхи. Ми не зчулися, як проминув час, і обабіч дороги побачили триметрову металеву сітку та сторожові вишки — колишній державний кордон. На залізному паркані висіла табличка, на якій було написано, що з дня возз'єднання цей витвір рук людських став експонатом музею німецької історії. Я подумав собі, скільки сил, часу і життів коштувала німцям ця «чорна» межа: нищівні дії нищих політиків «краяли землю й серця людей. Разом з американськими туристами ми нарвали польових квітів і заквітчали сітку з обох боків дороги.

У Мюльхаузені було якось дуже тихо... і темно. Після доглянутих, яскравих, ніби на малюнках до казок братів Грімм, будиночків у Касселі сірі, давно не реставровані будівлі міста на сході різали очі. Під час зустрічі в редакції регіональної газети «Гессіше альгемайне» редактор Вернер Келлер розповів про особливості реформ на нових федеральних землях. Після першої хвилі загальної ейфорії прийшла пора реального сприйняття, а згодом і певного розчарування. Адже деякі економісти й нині твердять про передчасність введення в обіг марки ФРН, що практично підірвало економіку колишньої НДР і одразу ж поставило в критичне становище більшість східнонімецьких підприємств. Незважаючи на перші невтішні результати, канцлер Коль переконаний, що політики діяли в ім'я прагнень народу, і дотримуються оптимістичної думки щодо розвитку тут нового підприємництва. Це підтверджується дослідженнями німецького федерального банку, які свідчать, що грошовий стан вкладників у нових федеральних землях наблизився до рівня західних земель, який вони мали на початку сімдесятих років, а це дає надію на прогрес у вирівнюванні економічного середовища в обох частинах країни. Поки що, правда, підвищення конкурентоспроможності східнонімецьких товарів не спостерігається.

Якщо не зважати на підвищення цін, то спад економіки на кінець 1991 року складатиме 20 відсотків. Науково-дослідні інститути прогнозують на осінь 1991 року проходження найнижчої точки економічного рівня. Пан Келлер зазначив, що все частіше чути вимоги про вирівнювання заробітної плати. Адже середньомісячний заробіток на території колишньої НДР складає близько двох тисяч марок (трохи більше половини того, що отримує робітник на Заході), а товари тут — у півтора-два рази дорожчі. Просвітку не видно, і це на фоні страшних прогнозів: понад третину всього працездатного населення на нових федеральних землях торкнеться безробіття. Бургомістри деяких міст навіть вийшли на демонстрацію, щоб привернути увагу до критичного стану бюджету в п'яти землях на сході. Наприклад, з дефіцитом бюджету (50—60 відсотків) без допомоги з заходу не обійтися. Тюрінгія, зокрема, може покрити тільки 15 відсотків своїх витрат. Часто тут звучить думка, що в першу чергу від об'єднання виграли західні компанії, і тому податки, які йдуть у федеральний бюджет, треба ширше використовувати в нових землях.

Гроші конче необхідні для реалізації соціальних програм. Особливо гостро відчувається криза в будівництві житла: його рівень упав до стану 50-х років. Округи і міста прагнуть розподіляти замовлення підприємствам, щоб втримати місцеву економіку і не допустити подальшого розвитку безробіття. Та найстрашніше, що багато людей вже не вірять у те, що можна добитися змін навіть за допомогою якихось акцій протесту, тож і починають «голосувати ногами»: за півтора року близько мільйона жителів східних земель вирішили шукати щастя на заході.

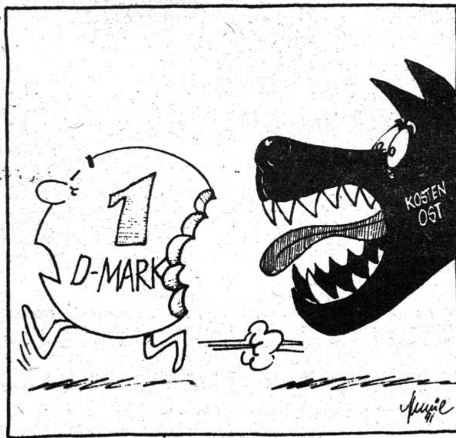
Та незважаючи на широке коло проблем, німці твердо стали на шлях побудови єдиної Німеччини і вірять в успіх, бо одна з характерних рис цього народу — глибокий патріотизм. «Тільки історія і народ можуть оцінити те, що сталося,— наприкінці розмови сказав редактор «Гессіше альгемайне». — І навіть тоді, коли на вулиці відбуваються демонстрації чи ще щось, ми все одно впевнені, що в майбутньому разом буде краще, і ми повинні використати цей шанс». Але основною причиною, на думку політиків, усе-таки залишається проблема змін у психології людей, яка формувалася соціалістичними догматами протягом десятиріч. Пізніше в розмові з обербургомістром Касселя я почув думку про те, що складності в розв'язанні цієї ж проблеми чекають і Україну. Тому що врешті-решт саме людина визначає швидкість перетворень у суспільстві. Зустрічі з політиками, людьми мистецтва, діалоги про майбутнє Німеччини і України свідчать, що у поступу обох країн є багато спільного й обидві держави рухаються правильним шляхом. Через два-три десятиліття на майбутній карті Європи будуть держави-партнери: Німеччина і Україна. Нині все більше цікавить німців наш ринок і великий економічний потенціал. Німецькі бізнесмени казали, що готові вкладати капітал в українську економіку, незважаючи на деякі відхилення у цьому випадку від офіційної лінії Бонна, спрямованої на ширший розвиток відносин з Союзом. Але для цього необхідні стабільність на Україні і хоча б мінімальні гарантії, що їхня справа не обернеться крахом.

...У той час, коли матеріал вже було написано, до редакції зателефонував мій колега з Касселя, привітав усіх українців з прийняттям Акта про незалежність і сказав, що серцем він завжди з нами. Отож, гуртуймося, бо у нас теж є свій шанс, а надія помирає останньою...

Тарас ПЕТРІВ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Кассель — Мюльхаузен.

Закордонний паспорт спецкора

На фото: колишній кордон між західною і східною частинами Німеччини;

так карикатуристи з газети «Ді Вельт» відгукнулися на зростаючі потреби нових федеральних земель (колишньої НДР).

(Закінчення. Початок в номері за 18 вересня).

ОПІШНЯ БЕЗ ДІДА ГАВРИЛА

(Закінчення. Початок на 1-й сторінці).

Народжується його величність глек...

Клацають фотоапарати, завмирають зачудовано відкриті дитячі роти. Здавалося, так було і буде завжди — скільки віку цій полтавській землі. Та от минулого року — щось трапилося. Він ішов підтюпцем від рейсового автобуса, що привозить о цій порі ярмаркувальників. Старенька і дуже чиста сорочка, картузик-шестиклинка — він, дід Гаврило, з вузликом у руці іде до свого старого місця. Проте будиночка-сцени вже нема... Як це сталося, пояснити важко. Але про нього ніби забули...

Дід Гаврило висипав із глечика свій нехитрий скарб — глиняні монетки, дитячі іграшки — тарілочки, кухлики, барильця (це те, що йому зробити нині ще під силу).

«Почім, діду, продаєш?».

«А що даси...».

Через пару годин він уже сидів віддалік, стомлено опустивши додолу вузлуваті руки. В картузі дзеленчали мідяки, а «монетки» розбирали задарма.

Скажіть: то не ви випадково забрали його останню дитину, не лишивши йому нічого натомість?

Я не про гроші, звичайно.

От тільки — чи зможуть почути наші діти музику дідових рук, збережену теплом цього горщечка, коли ми — отак?..

Нинішнього літа ярмарок у Великих Сорочинцях знову вдався на славу. Ішли нарозхват «аляски» і «монтани», можна було купити навіть чобітки, що не снилися Вакулиній Оксані. Хомутецькі баби навезли цілу гору глиняних свистків-жайворонків — засвистіло пів-ярмарку! Розгорнув експозицію опішнянський цех Олеся Пошивайла та його друзів — завдяки їм є вже в колишній столиці гончарства національний музей-заповідник. Так що, здавалось, усе нормально, чого ж іще.

Все так.

Але діда Гаврила на світі вже нема.

Ніна ІЩЕНКО.

Фото Валерія ЧЕРКАСА.

Коротко

Білоруський Народний фронт прийняв звернення до колишніх членів республіканської комуністичної партії, закликавши їх активно включитись у побудову нового демократичного суспільства, відродження білоруської мови й культури. «Яким би трагічним і тяжким не було минуле, — говориться у зверненні, — воно не повинно роз'єднувати білоруський народ».

* * *

Президент Молдови Мірча Снєгур склав з себе повноваження народного депутата СРСР. Він заявив, що керівник незалежної держави не може бути депутатом парламенту іншої держави.

* * *

Краснодарська крайова Рада скасувала заборону на вивезення сільськогосподарської продукції з Кубані. Однак для покупців з інших регіонів ціни на неї зросли вдесятеро.

* * *

Парламент Естонії прийняв рішення, за яким у республіці діятиме Закон про громадянство від 1938 року. Віднині тим, хто прагне стати естонським громадянином, доведеться пройти складну процедуру подання документів.

* * *

Президент Узбекистану І. Карімов заявив: усі вироблені на Зарафшанському комбінаті дорогоцінні метали, які раніше забирав центр, залишатимуться в республіці. А це неабияка підмога узбецькій економіці. Адже, як стало відомо, тільки золота тут щороку видобувається на суму 790—910 мільйонів доларів.

* * *

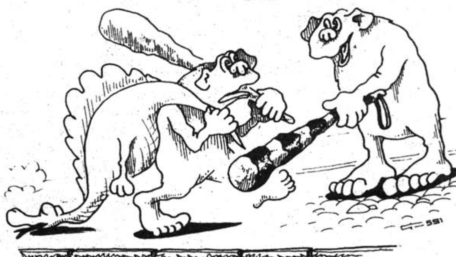
Все більше етнічних казахів, що живуть у Монголії, повертаються на історичну батьківщину. Нещодавно до Катон-Карагайського району Східно-Казахської області переселилося тридцять казахських родин. Місцеві власті забезпечили всіх їх житлом і роботою.

Є і така думка

КУДИ ВЕДЕ ДОРОГА З БАР'ЄРОМ?

КОЛИ на білоруських дорогах з'явилися перші контрольно-пропускні пункти, вважалося, що це тимчасовий захід. Втім, нинішні плани вдвічі збільшити кількість таких КПП викликають сумніви в тому, що скоро кордони Білорусії з іншими республіками стануть відкритими.

Скажу відразу: від самого початку я неприхильно ставилася до таких дій. Більше того, прийнятий білоруською Верховною Радою Закон «Про захист споживчого ринку» сприйняла як перепону для розвитку вільного ринку. До того ж, враховуючи винахідливість наших громадян, я не вірила у високу ефективність цих заходів. І, здається, мала рацію. Нещодавно довелося побачити великомасштабну карту білоруських доріг з чітко позначеними пунктирами об'їзних шляхів. Відомі й інші секрети «подолання перешкод».

Однак заступник міністра внутрішніх справ Білорусії Костянтин Платонов не став висловлювати сумнівів щодо доцільності прийнятого Закону, а просто констатував:

— Закон існує, і ми зобов'язані його виконувати. І додав, що від початку року на кордонах із сусідніми республіками створено 38 КПП. Особовий склад МВС Білорусії збільшився майже на 650 чоловік, які несуть на цих пунктах цілодобову службу. Спеціальної підготовки ніхто з них не дістав, оскільки функції міліціонерів у даному разі не такі вже й складні: зупинити машину, перевірити багаж і документи, що дозволяють вивіз товарів. І, якщо виявлено порушення, вжити заходів, які передбачені у докладній інструкції. Це може бути вилучення вантажу, штраф, передача матеріалів до податкової інспекції, разовий збір «за надлишки». Якщо ж водій спробує щезнути, дозволено застосовувати зброю!

— Таких випадків, проте, у нашій республіці не було, — говорить далі Костянтин Платонов. — Догляди, як правило, проходять спокійно, відповідно до закону. До того ж здебільшого порушникам не доводиться сперечатися з міліцією — надто вже очевидні факти.

У Юхновичах, наприклад, наша служба затримала водія, котрий хотів вивезти одяг на 55 тисяч карбованців. А в Гродно — сім'ю, яка закупила в Білорусії товарів на 30 тисяч...

Безумовно, за словами заступника міністра, спочатку були й помилки, і недоліки в роботі нової служби. Так, усі «недозволені» продукти вилучалися... й знищувалися. Тепер ви маєте право їх провезти. Але спершу доведеться заплатити разовий збір, який у три-п'ять разів перевищує вартість товару.

— Можливо, невдовзі нові пункти відкриються ще в 30 місцях Білорусії, в тому числі й на залізниці, — повідомив Костянтин Платонов. — Аналогічні служби, наскільки мені відомо, буде створено і в Росії. На Україні вони вже існують, хоча поки що ставлять «бар'єри» перед вивезенням тільки сільгосппродукції.

За чутками, не виключена ретельна перевірка транзитного транспорту. Цілком імовірно, що буде введено мито на в'їзд до столиці Білорусії.

Щоправда, досі «внутрішні» митники з республік діють по-різному: адже в кожного нині власні закони. Але вже обговорюються угоди між міністерствами внутрішніх справ, укладення яких уможливить дорожнім кордонам працювати рука в руку, розставляючи перепони перед потенційними порушниками.

Хоча чи є справедливим, що до них зараховують і, наприклад, селянина, який хотів продати власну корову в іншій республіці, де закупівельні ціни вищі?

— Якщо по-людськи, то, звичайно ж, це ненормально, — визнає і Костянтин Платонов. — Весь світ прагне до розширення торгівлі. А ми закриваємо внутрішні кордони. Проте, очевидно, немає сьогодні іншого виходу, щоб запобігти спустошенню наших і без того скудних прилавків.

Як на мене, то наші прилавки за цей час так і не стали багатшими. Бо дороги, перегороджені шлагбаумами, ведуть куди завгодно — до чвар, взаємної підозри, зловживань, додаткових витрат, але тільки не до достатку.

Наталя БУЛДИК.

Мінськ.

Малюнок **Сергія ФЕДЬКА.**

Дайджест

«Московские новости»

ТРИМАТИ? КОГО?

Говорила про Горбачова, писала, на весь світ накричалась до хрипоти. Тільки ж Горбачов з тих лідерів, які нікого не слухають. Повторювати знову, що він не знав, що Янаєв — п'яничка і злочинець, справу якого про банальну крадіжку у великих розмірах, коли він був лідером молоді, прикрив КДБ? Не знав, що Пуго вже був реальним «пугалом» для всіх прибалтів? Не знав, що Полянічко проводив геноцид афганського народу? Не знав, який Павлов фінансист? Знав. І він зовсім не поганий кадровий політик, а блискучий. Тільки його політика всі шість років перебудови була побудована на ось такому принципі: брати забруднених — у крові, в махінаціях чи ще в якійсь гидоті. А коли послухала першу його прес-конференцію, де він знову завів про соціалістичний вибір та про вірність комунізму до кінця (слава Богу, вистачило цієї вірності на два дні), зовсім нудно стало. Від цієї прес-конференції заснула і вперше за ці дні виспалась. 23-го пішла на сесію ВР РРФСР. Диво — СРСР немає (про ВР вже не кажу), а вони не розуміють, що це не клінічна смерть, коли є надія реанімувати. Ховати час. Заспів узяв Крайко. Трансляція пряма йому завадила. Необережно зробив. Він ще до крісла не дійшов, як Вітя (хлопчик меморіальський) подзвонив, сказав: «На мітинг виходити треба». Ледве заспокоїла. Услід митрополит Питирим про чотирнста мільйонів слов'ян нагадав. Панслов'янства захотілось? Це сьогодні, коли Словенія з Хорватією на розлучення подали. Скажуть, сан митрополита ображаю? Ні, я пред'являю свої претензії товаришу народному депутату СРСР. Сан я поважаю.

Потім на сесії все пішло на дрібниці: винен — не винен, герой — не герой. Серйозно про майбутнє заговорили Акаєв і Назарбаєв. О, як слухали їх! Ні шепотіння, і аж випрямились. Слухали і не почули. Ну ніби у Президента СРСР навчились! А вранці Україні незалежній і Казахстанові сказали: не рипайтесь, а то ми — переможці, Велика Росія — територіальні претензії вам пред'явимо. Боже мій, ну чому моя улюблена, моя єдина і дійсно велика Росія нічому на власній крові, власному досвіді не вчиться? Адже дала доля Єльцина і всю його чудову трійку. Та ні. Треба знову, як за «Сталіна мудрого, рідного й любимого», все повторити. Що дала нам та велика, наскрізь кров'ю просякнута Перемога? Триста мільйонів злиденних рабів у власному домі, гідру військово-промислового комплексу, горн зброї, посилення номенклатури та іншого парт-шушвального апарату тільки для того (чи за те?), щоб ми ледве чи не половину Європи у власну смердючу в'язницю затягли. По новій підемо?

Тепер про політику. Це Горбачов такий блискучий геополітик і стратег, що при ньому ми — Велика Росія — Кавказ утратили. Вірмен — єдиного нашого за історією і географією та за всім іншим природного союзника і побратима — зрадили. І цією зрадою в обмін на міфічну азербайджанську підтримку Союзного договору (не народну, а компартійну) ми розтринькали дійсну нашу російську спадщину, що від предків дісталася, — дружбу з грузинами і вірменами. Через день чи рік, коли Азербайджан плюне на нас і разом із четвертою армією і всякими іншими молодчиками, що весело гуляють по крові, під керівництвом Полянічко скаже: «Великий привіт», — що ми скажемо? Не бачили? Не чули? Це за Горбачова і під Горбачовим (чого вже тут соромитись, вибачте мені, Олександре Миколайовичу і Едуарде Амвросійовичу) розумні, порядні люди Яковлев, Шеварднадзе, Вольський та інші злякались малого і цілком конституційного переділу — вільного радянського Карабаху і незалежної Литви. І всі ми одержали великий переділ — на всю одну шосту планети пролилося море розливне. А тепер, замість того, щоб подивитися правді у вічі і почати робити разом те, що ще можна зробити разом, ми за Горбачова будемо намагатися склеїти розбите вщент?

Але я скажу про Горбачова хороше. Це за нього, за Горбачова, виросло нове покоління людей, яке ніколи не погодиться жити при комунізмі. Не погодиться, і годі. Як би той комунізм не називався, хоч по-старому — «Самодержавство, православ'я, народність», хоч по-новому — Оновлений Союз Суверенних Республік. Люди, що прозріли і навчились розрізняти правду і брехню (великий урок і приклад Андрія Дмитровича Сахарова), житимуть у реально суверенних, сподіваюся, якщо в лідерів від перемоги голова не запаморочиться, дружніх державах.

Я давно прозріла. А за мільйони моїх співвітчизників, що прозріли, я йому глибоко й щиро вдячна. Полюдськи я щаслива, що особисто ним підібрана мафія не прикінчила його самого і його сім'ю. І мені, що прожила довге щасливе жіноче життя, добре видно Раїси Максимівни і його любов. А я люблю, коли любов. Це так нечасто. Те ж бачу і в Бориса Миколайовича. Але це не означає, що я мовчатиму, коли його і далі понесе у велику Росію. Державу. Від слова «держати». Кого?

Неминуче — народ, який вчора закрив собою «Білий дім». А разом із ним і інші народи?

Олена БОННЕР.

З ЛИСТІВ І ЗА ЛИСТАМИ ЧИТАЧІВ

З ПОЧАТКУ РОКУ РЕДАКЦІЯ ОДЕРЖАЛА 18.000 ЛИСТІВ

До цього часу ми оплакуємо тих, хто поліг на полі бою у Великій Вітчизняній війні, визволяючи нашу землю від фашистської навали. Ми почестями вшановуємо тих небагатьох, що залишилися живими. Але ми зовсім забули тих, хто мимоволі став жертвою у цій жорстокій війні. До вашої уваги як відчайдушний крик душі пропонуємо оці два листи. Вони близькі за темою — у них єдине спільне — відлуння війни в душах, серцях, на здоров'ї авторів. В обох листах поставлені важливі для авторів питання.

Відлуння війни

А ПРО НАС ЗАБУЛИ

Я один із тих безправних, обпльованих, затертих людей, що молодими були силою забрані до фашистської неволі. Чудом залишившись живими після концтаборів, вимагаємо від Верховної Ради України розробити і прийняти закон, де чітко визначались би пільги для нас. Тепер ми старі, недужі.

Тепер у нас є багато пільговиків: афганці, чорнобильці, а де ж ми, діти війни з фашистами? Чи ви думаєте, що для нас пройшли безслідно ті страшні роки? Багато років нас мали за зрадників, а який я зрадник у свої 16 років? Я в той час навчався в училищі при заводі «Арсенал». Кияни евакуювались разом з устаткуванням заводу, а нас, селянських хлопчаків, наша рідна партія залишила «кувати оборону Києву». Минули мене Уманська яма, Бабин Яр, зате попав у концтабір Маутхаузен, де провів свої найкращі юнацькі роки, втратив здоров'я. А ви тепер все прощаєте фріцам і лізете до них у друзі. Вважаю, що потрібно негайно оформити позов німцям на компенсацію за втрачене здоров'я полонених у фашистських концтаборах.

Д. ДУБИНСЬКИЙ.
Корделівка
Калінівського району
Вінницької області.

ЗАРАДИ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Я народився здоровим хлопчиком і якби не війна... Таке важко забути, хоч мені вже за п'ятдесят, а тоді було всього п'ять років.

...Відступали фашисти, люди ховалися від них у погребах. Ми всією сім'єю теж сховалися у погребі. А фашисти, розлючені відступом, зганяли зло на мирних жителях, кого знаходили — розстрілювали. У наш погреб попала фашистська граната. Від неї загинули мої мама, дід і два брати, згодом від тяжких ран померла сестра. Саме тоді, у п'ятирічному віці, від розриву фашистської гранати дістав тяжкі поранення і я. Мене виходили у Радомишльському дитячому будинку, бо батько теж не повернувся з війни. Переніс вісім складних операцій, так і не завів сім'ї, бо кому потрібен каліка?

Маю документи, що свідчать про поранення у воєнні роки, але чомусь вважаюсь інвалідом дитинства. Ніби я народився вдруге п'ятирічним хлопчиком з осколками в ногах. Я не згоден з таким формулюванням, бо це ж і неправда. Я — інвалід війни з дитинства.

Все життя в різних інстанціях я доводжу неправильність цього формулювання, але для відповідальних осіб важливішою є стилістика, звучання словосполучення, а не сам факт. Та це можливе тільки у нас: не звертати уваги на людину. Мені десятиріччями доводять, що у нас немає такої категорії — інвалід війни з дитинства. А хто ж їх визначає, ці категорії? Є ж хтось відповідальний, то нехай би так і визначив. Невже це так важко? Адже такі важливі закони приймаються, а до такого простого формулювання дійти ніхто не може. Але це варто врешті-решт зробити, заради справедливості до таких, як я.

І ще. Чому б не розробити нагрудні знаки для інвалідів війни з дитинства? Дозволити законом носити колодочки про поранення в дитячі роки? Законодавці, не залиште поза увагою мого листа.

Борис РИМАР,
інвалід війни з дитинства.
Київ.

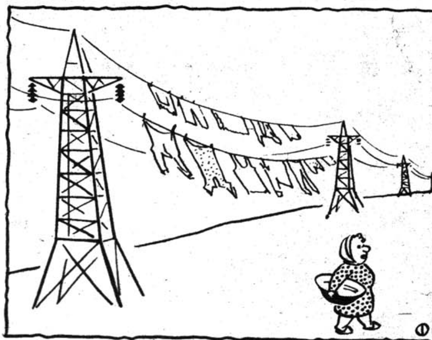
На прохання читачів

ПРОГРАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ – РАНІШЕ

Наші читачі В. Кожевников з села Віліне Бахчисарайського району Кримської АРСР, О. Вознюк з села Бабайківки Царичанського району Дніпропетровської області, група односельчан з Павлівки Світловодського району Кіровоградської області, В. Бідюк з села Білашва Здолбунівського району Рівненської області та інші просили друкувати програми телебачення не в суботу, а в п'ятницю, а то й у четвер. Аргументація: суботні номери «Голосу України» надходять до них лише надвечір у вівторок або вранці в середу. А тому передплатники змушені віддавати перевагу іншим виданням, які доносять їм програми телебачення раніше.

Враховуючи побажання читачів, редакція почала друкувати телепрограми в номерах за п'ятницю. Вони вже надруковані минулої п'ятниці, вміщуються і сьогодні.

Відділ листів і соціологічної інформації.

Мал. Василя ФЛЬОРКА.

110 ТИСЯЧ ВОЛЬТ — НАД ГОЛОВОЮ

Третій місяць ми, мешканці хутора Корчакова Гусятинського району Тернопільської області, живемо без електричного світла. Відключило обласне підприємство електромереж. Чим же ми його так розгнівали? А тим, що не дозволяємо прокладати через наш хутірець високовольтну лінію електропередач напругою 110 тисяч вольт. За проектом лінія має обійти хутір стороною. Але Тернопільське обласне підприємство електромереж разом з виконавцем робіт — пересувною механізованою колоною № 3 «Львівсільенергомережбуд» відступило від проекту і вирішило це питання по-своєму: прокласти лінію безпосередньо через наш хутір, не зваживши на інтереси людей. Що їм до дітей та дорослих, які постійно житимуть під напругою 110 тисяч вольт!

Та й Правилами технічної експлуатації електричних станцій та електромереж передбачено, що охоронна зона має становити не менше 20 метрів (§30,5 розділу 30). Ось уже й порушення, бо до найближчих будівель відстань є меншою 20 метрів, а від хати Є. Волошин дроти мають бути на відстані п'яти метрів — через сад та подвір'я, хлів же потрапляє під самі дроти. При проведенні електролінії грубо порушуються і права людини на власність — без дозволу господарів вирубуються фруктові дерева. Тим самим порушується і екологія. Просимо редакцію газети допомогти нам. Невже заради кількох зекономлених «анкарів» та грошової премії за цю економію можна не рахуватися з людьми, з їх життєвими інтересами?

Є. ВОЛОШИН,
А. КУЦИЛИМА,
П. ПУК,
П. ТИМЧУК,
Г. ОСАДЧУК,
Я. МОНАСТИРСЬКА.
хутір Корчаків
Оришківці
Гусятинського району
Тернопільської області.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Ми адресуємо цього листа головному інженеру Тернопільських обласних підприємств Б. Костюку, начальнику служби ліній М. Співаку, головному інженеру ПМК № 3 Г. Головку. Сподіваємось, вони зумієть виправити свою помилку.

Сподіваємось також, що Міністерство енергетики і електрифікації України дасть відповідну оцінку роботі підпорядкованих йому підрозділів.

Компетентна відповідь

ХТО ЗАХИСТИТЬ СУДДЮ?

Колишній голова Бранківського районного народного суду міста Луганська, заслужений юрист Української РСР Петро Антонович Левченко в листі до редакції запитує: чому його достроково разом з іншими ветеранами-суддями відкликали (звільнили) з посади народного судді без будь-яких підстав?

Ми звернулися за роз'ясненням до першого заступника начальника управління кадрів Міністерства юстиції України О. ПІНЧУКА.

— Строк повноважень нині працюючих народних суддів закінчується лише в червні 1992 року, — відповів Олександр Іванович. Але, керуючись Законом Української РСР «Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР» від 27 жовтня 1989 року та статтею 150 Конституції (Основного Закону) Української РСР у новій редакції, обласні Ради народних депутатів достроково провели вибори суддів. Не сталося цього лише в Донецьку і Києві, де місцеві Ради вирішили зачекати до закінчення повноважень суддів.

— Отже, хто мав бажання працювати і може за станом здоров'я виконувати обов'язки судді, міг би залишатися на своїй посаді?

— Звичайно. І на нараді, яка була з цього приводу в Мінюсті, давались такі роз'яснення представникам областей.

— Чому ж тоді не обрали таких кваліфікованих суддів, як П. Левченко і В. Слюсарев з Тернополя, який звернувся до редакції з таким же запитанням?

— Це справа місцевих Рад, їм там видніше.

Шкода тільки, що під час обрання нового складу суддів кваліфіковані досвідчені юристи залишилися за бортом.

І. ДОЛГИЙ,
юрист «Голосу України».

ДОСТАВКА, ПЕРЕДПЛАТА ГАЗЕТИ

«Шановна редакціє! Ваша газета надходить до нас на третій, четвертий день. Скажімо, в суботу приймаються дуже важливі рішення, але дізнатися про них через газету я інколи не можу навіть у вівторок.

Я ще не передплатив газети на наступний рік і не знаю, що мені робити: виписати одну «Известия», яка надходить вчасно, чи знову «Голос України», новини якої так запізнюються?

Повідомте через газету, що ви збираєтесь робити, щоб «Голос України» надходив нам вчасно?»

Г. БУЛАТ.
Дніпрорудне
Запорізької області.

Як не прикро, але такі листи мало не щодня надходять до редакції. В кореспонденції «Газета надходитиме вчасно» за 28 серпня ц. р. ми вже повідомляли про причини запізнення надходження газети до передплатників. Нагадаємо, що «Голос України» на відміну від «Известий» та інших газет нині друкується лише в Києві, в друкарні видавництва «Радянська Україна». У віддалені від Києва області вона надходить поїздами на наступний день після виходу з друку. А поки дістанеться від обласного центру до районного, до села чи селища, а суботні номери потрапляють до відділень зв'язку у вихідні, то й минають оті три-чотири дні.

Чи поліпшиться доставка газети?

До кінця нинішнього року, на жаль, ні. У 1992 році, за підсумками передплати (в якій області буде більша передплата), газета «Голос України» друкуватиметься в кількох великих обласних центрах для своєї і сусідніх областей. Це має докорінно поліпшити доставку газети передплатникам.

Попередня домовленість з обласними друкарнями є.

Олена АПАНОВИЧ

МАКСИМ КРИ

У ВИЗВОЛЬНІЙ війні 1648—1654 років Максим Кривоніс після гетьмана Богдана Хмельницького був найвидатнішим козацьким полководцем. Діяльність Максима Кривоноса у цій війні була дуже короткочасною — він помер від чуми наприкінці 1648 року. Та й за ці кілька місяців виявилися відчайдушна хоробрість, могутня енергія, блискучий військовий талант полководця-самородка. Навіть вороги мусили визнати відвагу і сміливість Кривоноса. Іменуючи його «гетьманом козацького зброду», вони немовби підкреслювали, що він був виразником інтересів найбідніших верств козацтва й селянства.

Народився Максим Кривоніс на Подніпров'ї, в українському місті Вільшані. Батько його був ремісником-кушніром. Дата народження Максима невідома. Відомо тільки, що у визвольну війну вступив він уже немолодою, досвідченою, добре обізнаною з військовою справою людиною. Цей досвід Кривоніс набув у боротьбі проти турецько-татарських нападників. У складі козацьких загонів ходив він у далекі морські й сухопутні походи. Є відомості, що під час козацьких походів Максим Кривоніс сягав аж берегів Атлантики.

Далі ім'я цього народного героя пов'язується з самим початком визвольної війни, з подіями, які розгорнулися на Запорожжі в січні—лютому 1648 року. Саме в цей час, рятуючись від переслідувань з боку польської шляхти, на Низов'я утік чигиринський сотник Богдан Хмельницький. У складі прихильників Хмельницького, що виїхали разом з ним, перебували чотири полковники, а серед них і черкаський — Максим Кривоніс. У різних варіантах народної думи Кривоніс виступає то під ім'ям Перебийноса, то Максима Вільшанського.

У неприступних для польської шляхти плавнях Дніпра, в районі острова Бутського переховувалося багато колишніх учасників козацько-польських війн. На чолі з Хмельницьким вони вибили із Запорозької Січі розміщений там урядовий польський гарнізон.

Із Січі повстанські частини Хмельницького, якого тут обрали гетьманом, вийшли, маючи лише три тисячі чоловік війська. Серед них був і загін Максима Кривоноса.

Уже в першій битві під Жовтими Водами, яка закінчилася знищенням авангардних військ польсько-шляхетської армії, активно діяв Максим Кривоніс.

Коли керівники шляхти — син коронного гетьмана Стефан Потоцький та королівський комісар реєстрового козацького війська Шемберг — розпочали переговори з козаками, делегатом і заложником з боку козаків був разом з козаком Крисою Максим Кривоніс. Польський жовнір із загону Стефана Потоцького в своїх спогадах писав, що Максим Кривоніс і Криса прийшли в польський табір в атласі, оксамиті і блискучих панцирах. Перебування в таборі Кривоніс використав для агітації серед реєстрових козаків і драгунів з надворних військ. Загітовані Кривоносом, вони перейшли згодом до повстанців. Сам Кривоніс утік з польського табору і взяв безпосередню участь у розгромі польських військ.

Під Корсунем відбулася друга після Жовтих Вод битва, результатом якої став розгром коронних військ, тобто основної королівської польської окупаційної армії. Корсунська перемога стала сигналом до загального повстання по всій Україні.

У цій битві Максим Кривоніс виконував відповідальне і складне завдання — керував прихованим резервом, який під час сум'яття і хаосу в польському таборі атакував і обстріляв його з гармат. Взаємодіючи з основними силами Хмельницького, Кривоніс домігся розгрому ворога.

Богдан Хмельницький відряджав у райони повстань народних мас військові козацькі частини на чолі з досвідченими полковниками. Для керівництва повстанням на Правобережжі Хмельницький послав Максима Кривоноса. На нього покладалося завдання — ліквідувати польську владу в замках і деяких укріплених містах, де зібралося багато шляхти. Кривоніс мав об'єднати розрізнені повстанські загони в єдине військо, здатне протистояти з'єднанню шляхетських сил під командуванням Єремія Вишневецького, яке мало кілька тисяч добірного муштрованого війська. Свій загін, як на той час численний і сильний, Вишневецький використовував для придушення заколотів серед своїх підданих, а також для нападу і загарбання суміжних міст і сіл, які належали іншим магнатам. З цим же військом Вишневецький прибував на сейм і диктував свою волю королю.

В національних і релігійних переслідуваннях українського населення Вишневецький діяв з особливою жорстокістю. В його величезних володіннях на Лівобережній і Правобережній Україні панувала найлютіша експлуатація. З небаченою жорстокістю розправлявся він з учасниками козацько-польських війн 1637—1638 років. Напередодні війни 1648—1654 років Вишневецький обеззброїв багатьох своїх підданих, забравши в них понад 40 тисяч самопалів та пищалей і велику кількість холодної зброї. Але це не врятувало його. Перша ж іскра повстання підняла народні маси проти цього ката й визискувача.

Вишневецький намагався придушити повстання на Лівобережжі силами свого війська, що нараховувало в той час вісім тисяч чоловік. Однак зробити це було вже не під силу. Він змушений був тікати із своїх маєтків на Лівобережжі, маючи намір приєднатися до коронного війська Миколи Потоцького. Не пробившись до нього через охоплені повстанням райони, він, після одержання звістки про корсунський розгром, утік через Переяслав і Остер на північ. Козаки організували погоню за ним. Але затримка під Черніговом, у зв'язку з штурмом цього міста, врятувала Вишневецького, і він встиг перейти на Правобережжя.

Після втечі Вишневецького і захоплення повстанцями Чернігова, Новгорода-Сіверського та інших міст польсько-шляхетська влада на Лівобережжі була зліквідована.

Об'єднавши навколо свого загону шляхту, Вишневецький почав лютувати на Правобережній Україні. Де проходив з своїми посіпаками цей князь, там залишалися згарища, руїни, попіл, шибениці, гори трупів закатованих людей.

Кривоніс у своїй відповіді магнатові Заславському з гнівом пише про масові розправи Вишневецького над населенням правобережних міст і сіл. Вишневецький, за словами Кривоноса, «немилосердне тиранство творив... Мучив людей, стинав голови і саджав на палю. Скрізь, у кожному місті серед ринку поставлено шибениці. Тепер стає явним, що посаджені були на палі невинні люди».

Один із свідків розповідав, що в Немирові Вишневецький особисто керував розправою й несамовито кричав: «Мучте їх так, щоб вони відчували, що вмирають».

Хмельницький в 1649 році під Зборовом писав польському урядові, що Вишневецький своїми лютими розправами змушував селян брати до рук зброю, вони оголошували себе козаками і приєднувалися до повстанців.

З приходом загону Кривоноса на Правобережжя кривава зоря Вишневецького закотилася. Менш ніж за місяць Кривоніс об'єднав розрізнені сили повсталих в організоване військо. На чолі окремих загонів стали вихідці з народу — Капуста, Півторакожуха та ін. У червні війська Кривоноса вже визволили Ладижин, Бершадь, Верхівку, Олександрівку, Тульчин, Вінницю, Умань, Брацлав, Немирів. Жителі міст скрізь подавали активну допомогу повстанським загонам, відкривали міські брами, давали козакам потрібні відомості про ворогів.

Жителі Немирова, що переховувалися в лісах під час лютувань Вишневецького, повернувшись після його відходу, таємно переказали Кривоносові, що в місті залишився загін драгунів. 31 травня козаки несподівано напали на Немирів і знищили весь гарнізон. Врятувався один «недобиток», від якого Вишневецький і дізнався про події в Немирові. Розлючений князь послав проти непокірного міста півтори тисячі своїх кіннотників, наказавши їм вирізати всіх немирівців. Але цим кіннотникам не вдалося виконати кривавий наказ магната. Козаки, передбачаючи події, добре підготувалися і не дали ворогам навіть підступити до міста. «Загін цей, — записує до свого щоденника шляхтич із війська Вишневецького, — нічого не зробивши, з соромом змушений був ретируватись».

У середині липня під містечком Махнівкою козацьке військо на чолі з Кривоносом виступило на бій з усіма шляхетськими силами, керованими Вишневецьким.

Штурм містечка та укріпленого замку за розпорядженням Кривоноса провадив з п'ятьма тисячами козаків білоцерківський полковник Гиря, якого Хмельницький прислав на допомогу повстанцям Правобережжя. Разом з Гирею діяв авангардний загін, очолюваний сином Кривоноса — Кривоносенком. Сам Кривоніс стояв із тисячма кіннотниками в полі, чекаючи знаку вступити в бій. Козаки успішно атакували містечко і повністю розгромили його залогу. Визволивши Махнівку, вони штурмували замок, де ховалися залишки надвірного війська воєводи Тишкевича — власника Махнівки. Військо Вишневецького наблизилося до Махнівки тоді, коли козаки, зайнявши монастир, розпочали штурм замку. На очах у поляків його взяли приступом. Вишневецький хотів непомітно для козаків зайти їм у тил, оточити містечко і, стискаючи кільце оточення, знищити все козацьке військо. Але польські вояки, яким було доручено зайняти позиції на горі, що панувала над містом, демаскували себе.

Гиря вишикував увесь свій загін у «рухому фортецю» із возів у 12 рядів, забрав запаси продовольства, зброю й коштовності і вийшов із замку. Козаки розташувалися поблизу міста. Шляхетські війська кілька разів уночі намагались атакувати їх. Але контратаками козаки щоразу відбивали шляхту. А на світанку Гиря відійшов у поле і з'єднався з Кривоносом.

Військо Кривоноса вирушило назустріч Вишневецькому, але польсько-шляхетські війська ухилилися від бою і похапцем відступили на захід, у напрямку на Збараж. Вишневецький поспішав у Вишневець — центр своїх володінь на Правобережжі, турбуючись насамперед про збереження свого майна. Кривоніс з Гирею знову зайняли Махнівку і гарматним салютом відзначили свою перемогу над військом Вишневецького.

Козаки переслідували Вишневецького і гнали його до міста П'ятки. Поляки були оточені, але магнатові вдалося втекти за Случ.

Вдруге Вишневецький зустрівся з козацьким військом Кривоноса під Костянтиновим, де почалися запеклі бої. Тут зібралися об'єднані сили шляхти, очолювані Вишневецьким, Осинським і Тишкевичем. Сюди ж з боку Новокостянтинова підійшло військо Кривоноса і розташувалося півмісяцем на правому березі Случа. Козаки відразу ж хотіли розпочати наступ, але загін польської піхоти, засівши біля переправи, перешкодив козакам форсувати ріку. Польські гармати вели безперервний обстріл козацького табору, а кінний загін, перейшовши річку бродом, несподіваним сильним ударом змусив козаків відступити. Війська повстанців відійшли в долину, де розташувалися табором.

Увечері на підкріплення шляхетським військам підійшла королівська гвардія. До Кривоноса прибув Чигиринський полк, присланий Богданом Хмельницьким на допомогу козацьким військам Правобережжя.

У козацькому таборі було ухвалено рішення першими виступити всіма силами і взяти ініціативу в свої руки.

Значну допомогу козакам подавали костянтинівські міщани. «Радіючи прибуттю козаків, — пише шляхтич Машкевич, — міщани під покровом ночі потай від шляхти доставили у козацький табір порох, харчі, пиво, горілку».

У шлях
зналися
кий нак
міщан.
Вранц
просуван
Залишив
засідку
ської гв
решту в
бойовий
чали би
їм відпо
тилерія.
вийшов
нився в
ролівськ
чайдушн
наступу,
не Крив
й рішуч
ки. Виш
був відд
ступати
зом до
ке війсь
ріку. Щ
не переп
в'язався
відкину
лянці
ніс, пер
військо
і почав
стріл пр
кі загон
на Крив
контруда
війська
лі, за с

Козаки
ся впер
ві шанц
ського т
цький о
своє ві
носа ст
шляхта
но, їй
хопити
тилерії.
розпові
Максим
Вишнев
падкові
від зан
вою ша
ла бит
поразко
ких вій
Кульчи
маршем

Panі
заками
захід р
та. Коза
лося По
ста По
рой, Бе
рог, Зас
город.
помагал
но здав
нувалос

Взят
фортец
закінчи
воноса
Меджи
щена і
теця —
рмом.
тверди
ського
— війс
лося в
Міцніст
значенн
з перш
тець, п
кою П
Тут бу
того ча
арсенал
сів. Рі
городж
вона о

Олена АПАНОВИЧ

[М]АКСИМ КРИВОНІС

...ати розрізнені ...гони в єдине ... протистояти ...яхетських сил ...анням Єремія ..., яке мало кі...рного муштро... Свій загін, як ...енний і силь...ький викорис... придушення за... своїх підданих, ...аду і загарбан... міст і сіл, які ...м магнатам. З ...м Вишневець...на сейм і дик... королю. ...их і релігій...аннях україн...ня Вишневець... ливою жорсто... величезних во... вобережній і ... Україні пану... експлуатація. ... жорстокістю ...ін з учасника...ольських війн ...років. Напере...8—1654 років ... обеззброїв ба... підданих, за... понад 40 ти... та пищалей і ...сть холодної ... не врятувало ... іскра повстан...одні маси про... визискувача.

...ий намагався ...стання на Лі...ами свого вій...ховувало в той ...ч чоловік. Од...е було вже не ... змушений був ... маєтків на Лі...ючи намір при...оронного війсь...отоцького. Не ... нього через ...танням райони, ...ержання звістки ...ький розгром, ...реяслав і Остер ...заки організува... ним. Але за... Черніговом, у ...рмом цього міс... Вишневецького, ...рейти на Пра...

... Вишневецького ...овстанцями Че...орода-Сіверсько... міст польсько...лада на Лівобе... зліквідована. ... навколо свого ...у. Вишневець...тувати на Пра...країні. Де про...ми посіпаками ...ам залишалися ..., попіл, шибе...рупів закатова...

Кривоніс у своїй відповіді магнатові Заславському з гнівом пише про масові розправи Вишневецького над населенням правобережних міст і сіл. Вишневецький, за словами Кривоноса, «немилосердне тиранство творив... Мучив людей, стинав голови і саджав на палю. Скрізь, у кожному місті серед ринку поставлено шибениці. Тепер стає явним, що посаджені були на палі невинні люди».

Один із свідків розповідав, що в Немирові Вишневецький особисто керував розправою й несамовито кричав: «Мучте їх так, щоб вони відчували, що вмирають».

Хмельницький в 1649 році під Зборовом писав польському урядові, що Вишневецький своїми лютими розправами змушував селян брати до рук зброю, вони оголошували себе козаками і приєднувалися до повстанців.

З приходом загону Кривоноса на Правобережжя кривава зоря Вишневецького закотилася. Менш ніж за місяць Кривоніс об'єднав розрізнені сили повсталих в організоване військо. На чолі окремих загонів стали вихідці з народу — Капуста, Півторакожуха та ін. У червні війська Кривоноса вже визволили Ладижин, Бершадь, Верхівку, Олександрівку, Тульчин, Вінницю, Умань, Брацлав, Немирів. Жителі міст скрізь подавали активну допомогу повстанським загонам, відкривали міські брами, давали козакам потрібні відомості про ворогів.

Жителі Немирова, що переховувалися в лісах під час лютувань Вишневецького, повернувшись після його відходу, таємно переказали Кривоносові, що в місті залишився загін драгунів. 31 травня козаки несподівано напали на Немирів і знищили весь гарнізон. Врятувався один «недобиток», від якого Вишневецький і дізнався про події в Немирові. Розлючений князь послав проти непокірного міста півтори тисячі своїх кіннотників, наказавши їм вирізати всіх немирівців. Але цим кіннотникам не вдалося виконати кривавий наказ магната. Козаки, передбачаючи події, добре підготувалися і не дали ворогам навіть підступити до міста. «Загін цей, — записує до свого щоденника шляхтич із війська Вишневецького, — нічого не зробивши, з соромом змушений був ретируватись».

У середині липня під містечком Махнівкою козацьке військо на чолі з Кривоносом виступило на бій з усіма шляхетськими силами, керованими Вишневецьким.

Штурм містечка та укріпленого замку за розпорядженням Кривоноса провадив з п'ятьма тисячами козаків білоцерківський полковник Гиря, якого Хмельницький прислав на допомогу повстанцям Правобережжя. Разом з Гирею діяв авангардний загін, очолюваний сином Кривоноса — Кривоносенком. Сам Кривоніс стояв із тисячма кіннотниками в полі, чекаючи знаку вступити в бій. Козаки успішно атакували містечко і повністю розгромили його залогу. Визволивши Махнівку, вони штурмували замок, де ховалися залишки надвірного війська воєводи Тишкевича — власника Махнівки. Військо Вишневецького наблизилося до Махнівки тоді, коли козаки, зайнявши монастир, розпочали штурм замку. На очах у поляків його взяли приступом. Вишневецький хотів непомітно для козаків зайти їм у тил, оточити містечко і, стискаючи кільце оточення, знищити все козацьке військо. Але польські вояки, яким було доручено зайняти позиції на горі, що панувала над містом, демаскували себе.

Гиря вишикував увесь свій загін у «рухому фортецю» із возів у 12 рядів, забрав запаси продовольства, зброю й коштовності і вийшов із замку. Козаки розташувалися поблизу міста. Шляхетські війська кілька разів уночі намагались атакувати їх. Але контратаками козаки щоразу відбивали шляхту. А на світанку Гиря відійшов у поле і з'єднався з Кривоносом.

Військо Кривоноса вирушило назустріч Вишневецькому, але польсько-шляхетські війська ухилилися від бою і похапцем відступили на захід, у напрямку на Збараж. Вишневецький поспішав у Вишневець — центр своїх володінь на Правобережжі, турбуючись насамперед про збереження свого майна. Кривоніс з Гирею знову зайняли Махнівку і гарматним салютом відзначили свою перемогу над військом Вишневецького.

Козаки переслідували Вишневецького і гнали його до міста П'ятки. Поляки були оточені, але магнатові вдалося втекти за Случ.

Вдруге Вишневецький зустрівся з козацьким військом Кривоноса під Костянтиновим, де почалися запеклі бої. Тут зібрались об'єднані сили шляхти, очолювані Вишневецьким, Осинським і Тишкевичем. Сюди ж з боку Новокостянтинова підійшло військо Кривоноса і розташувалося півмісяцем на правому березі Случа. Козаки відразу ж хотіли розпочати наступ, але загін польської піхоти, засівши біля переправи, перешкодив козакам форсувати ріку. Польські гармати вели безперервний обстріл козацького табору, а кінний загін, перейшовши річку бродом, несподіваним сильним ударом змусив козаків відступити. Війська повстанців відійшли в долину, де розташувалися табором.

Увечері на підкріплення шляхетським військам підійшла королівська гвардія. До Кривоноса прибув Чигиринський полк, присланий Богданом Хмельницьким на допомогу козацьким військам Правобережжя.

У козацькому таборі було ухвалено рішення першими виступити всіма силами і взяти ініціативу в свої руки.

Значну допомогу козакам подавали костянтинівські міщани. «Радіючи прибуттю козаків, — пише шляхтич Машкевич, — міщани під покровом ночі потай від шляхти доставили у козацький табір порох, харчі, пиво, горілку». У шляхетському таборі дізналися про це. Вишневецький наказав стратити сорок міщан.

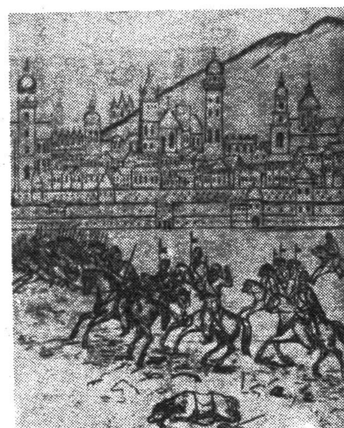
Вранці козацький табір просувався до берега Случа. Залишивши біля переправи засідку із жовнірів королівської гвардії, Вишневецький решту війська вишикував у бойовий порядок у полі. Почали бити польські гармати, їм відповідала козацька артилерія. Обоз Вишневецького вийшов з поля битви і спинився в Кульчині. Загін королівської гвардії чинив одчайдушний опір козацькому наступу, але військо, кероване Кривоносом, наполегливо й рішуче просувалося до ріки. Вишневецький змушений був віддати наказ гвардії відступати і йти слідом за обозом до Кульчина. Повстанське військо почало форсувати ріку. Ще й половина козаків не переправилася, як уже зав'язався бій. Шляхтичів було відкину... На за... тій ділянці ...го бе... Кривоніс, переправивши все своє військо й гармати, окопався і почав артилерійський обстріл противника. Шляхетські загони кинулися в атаку на Кривоноса. Але козацький контрудар відкинув польські війська і вони відкотилися далі, за свої попередні позиції. Козаки відразу ж просунулися вперед і підвели свої нові шанці ще ближче до польського табору. Тоді Вишневецький особисто повів в атаку своє військо. Козаки Кривоноса стояли насмерть. Але шляхта ... відчайдушно, їй п... навіть захопити частину козацької артилерії. Сучасник-літописець розповідає, що в ході бою Максим Кривоніс пробився до Вишневецького, і тільки випадковість врятувала магната від занесеної над його головою шаблі. Весь день тривала битва. Закінчилася вона поразкою польсько-шляхетських військ, які відступили до Кульчина, а звідти спішним маршем рушили на Волинь.

Панічний страх перед козаками гнав далі й далі на захід розбиті війська магната. Козацьке військо просувалося Поділлям, займаючи міста Полонне, Чуднів, Чортирой, Бердичів, Райгород, Острог, Заслань, Межиріч, Шаргород. Міське населення допомагало козакам, добровільно здавало їм міста і приєднувалося до них.

Взяттям двох укріплених фортець Меджибожа і Бара закінчилися бої війська Кривоноса на Правобережжі. Меджибіж — природно захищена і добре укріплена фортеця — був захоплений штурмом. За фортецю Бар — твердиню польсько-шляхетського панування на Поділлі — військам Кривоноса довелося витримати запеклі бої. Міцністю укріплень і своїм значенням Бар посідав одне з перших місць серед фортець, побудованих шляхетською Польщею на Україні. Тут була зібрана значна для того часу артилерія і великі арсенали зброї та боєприпасів. Річка Буг, штучно перегороджена в тих місцях, де вона омивала місто і замок, розлилася тут в широкі стави й озера, утруднюючи підступи до міста.

Штурм укріплень було розпочато 25 липня. На чолі наступаючих частин стояли полковники Кривоноса — Кушка, Горбач, Бреславець, Стьопка та інші. Місто брали з суходолу і з води. Для переправи через річку штурмуючі частини поробили плоти. З суші козаки наступали

на місто під захистом «гуляй-городин» — велетенських щитів, поставлених на колеса. Загін, що діяв на суші, складався головним чином із селян, які приєдналися до козацького війська. Гарнізон фортеці почав артилерійський обстріл цієї рухомої дерев'яної стіни; одночасно німецькі найманці відкрили вогонь з рушниць. Димова завіса від пострілів закрила атакуючі частини. Скориставшись із цього, козаки й селяни підступили до міської брами, вже відчиненої міщанами. Після взяття міста почалася облога замку. Його гарнізон на чолі з Павлом Потоцьким уперто захищався. На допомогу козацьким військам знову прийшли міщани: вони відчинили ворота замку й опустили мости. Замок було взято. Потоцького козаки зв'язали і повезли до Кривоноса. Переможцям дісталися також тисячі мушкетів, значні запаси олова, пороху, провіанту.

Після здобуття Бара за півтора місяця військо Кривоноса пройшло переможним маршем по Брацлавщині, Волині й Поділлю. І не тільки розбити, а навіть затримати його навальний наступ шляхта вже була неспроможна. Вишневецький тікав все далі на захід. Значні території Правобережжя України були повністю очищені від супротивника. Польська шляхта трималася тільки у Кам'янець-Подільській фортеці. При її будівництві були використані всі досягнення тодішньої оборонно-будівельної техніки. Кривоніс старанно готувався до облоги і штурму. Він віз велику артилерію, яку поповнив гарматами з Барського замку, а також пристрої для підриву кам'яних укріплень.

Але бої за Кам'янець-Подільський так і не почалися. Богдан Хмельницький відкликав Кривоноса разом з правобережним козацьким військом до головної армії, яка вирушила назустріч польсько-шляхетському ополченню.

У великій переможній Пилявецькій битві 1648 року Максим Кривоніс теж відіграв важливу роль. Напередодні битви на нього було покладено справу військової розвідки. Його розвідники дійшли до самого Кракова.

Польській армії, щоб підступитися до розташування козацьких військ, треба було подолати укріплену за наказом Хмельницького земляну греблю, що з'єднувала береги річки Пиляви. Оборону греблі козацький головнокомандуючий доручив полку Максима Кривоноса. Тричі польська піхота захоплювала греблю і редут на ній, і щоразу козаки Максима Кривоноса вибивали її звідти. І тільки коли польські регіментарі кинули в бій кінноту, вона комбінованим ударом з фронту і в обхід через болото витиснула козаків з греблі.

Козацькі війська першими атакували польський табір, до якого підійшли двома колонами. Одну з них очолював Хмельницький, другу — Кривоніс. Максим Кривоніс безпосередньо керував половиною козацького війська на полі Пилявецької битви.

Після Пилявецької перемоги за ухвалою, прийнятою на загальновійськовій раді, українська армія продовжувала свій наступ у напрямку на Львів. 20 вересня головні козацькі сили були вже під цим містом. Католицько-польська частина населення міста і шляхта кілька днів готувалися до оборони. Вишневецький втік з-під Пилявців у Львів, де став керівником оборони. Але при наближенні українських військ Вишневецький, захопивши всі коштовності й гроші, втік до Замостя. Облога Львова тривала з 26 вересня по 16 жовтня. І вирішальну роль при облозі відіграв загін Максима Кривоноса. Ще раз — уже востаннє — показав Кривоніс свою блискучу майстерність полководця. Незважаючи на тяжке поранення, яке він дістав ще в боях на Правобережжі, Кривоніс сам керував штурмом Високого Замку на горі. Успішний його штурм став вирішальним у боях за Львів. Українське населення подавало допомогу козакам. Міщани з Краківського передмістя повтікали до Хмельницького. Львівський уряд і польський гарнізон капітулювали.

Після облоги Замостя, переможно закінчивши похід в Галичину, українські повстанські війська поверталися на Подніпров'я. Але не було вже з ними Максима Кривоноса. Чума, що лютувала тоді в Європі, поклала в могилу й видатного українського народного полководця. Пам'ять про нього жива в легендах, оповідях, піснях і донині.

Кмитівс... творчого ... одні з лю... тяковкою»... Буханчуку... картинної... Дмитрович... двадцяти...

Перші ... зано в С... прямо в ї... ло чимало... м'ятаю св... вернісажу... диво на П... вало підтр... сати кільк... вде Украї... лоджці. І... ну галере... Буханчука... видання— ... зета», жу... знімав км... нині покі... дент «Из... Секретар... конанні ж... дання в А...

Буханч... вив пам'я... ім'я мист... велося йо... в'я, щоб ... будівлю. ... товив лен... тор. Двоп... ганне ... притулком... — картин... рів народ...

Розташ... Львів, му... точок тур... не тільки... Тут побу... ських кра... лучених І... книзі под...

Та от ... «батько» ... ковки», і... пи Велик... ни И. Бух... вий дирек... ві порядк... декого з ... а також ... ниці покі... боке зано... інстанції ... потрібно ... ректор п... бізнес-цен... щення хо... місцевому...

— Ніч... запевнив ... завідуючи... ри Житом... кому Ром... як тільки... наміри, за...

Роман ... твердив, ... музею ваз... певен, чи... ступного ... вати.

З ... Г. Поздн... милися в... освітою в... закінчив ... культури... мирській ... ні, співа... «Льонку»... тист УР... на робот... нувся, а...

Голос України

му таборі ді-
це. Вишневець-
стратити сорок

зацький табір
берега Случа.
іля переправи
внірів королів-
Вишневецький
вишикував у
ок у полі. По-
льські гармати,
а козацька ар-
Вишневецького
ля битви і спи-
чині. Загін ко-
рдії чинив од-
ір козацькому
військо, керова-
м, наполегливо
увалося до рі-
кий змушений
каз гвардії від-
слідом за обо-
ина. Повстансь-
ало форсувати
ловина козаків
ася, як уже за-
Шляхтичів було
за тій ді-
бе Криво-
вши все свої
мати, окопався
ерійський об-
ика. Шляхетсь-
улися в атаку
Але козацький
кинув польські
відкотилися да-
передні позиції

розлилася тут в широкі стави й озера, утруднюючи підступи до міста.

Штурм укріплень було розпочато 25 липня. На чолі наступаючих частин стояли полковники Кривоноса — Кушка, Горбач, Бреславець, Стьопка та інші. Місто брали з суходолу і з води. Для переправи через річку штурмуючі частини поробили плоти. З суші козаки наступали

ВОНІС

у ж просунули-
ідвели свої но-
лижче до поль-
Тоді Вишневе-
повів в атаку
Козаки Криво-
насмерть. Але
відчайдуш-
навіть за-
козацької ар-
сник-літописець
о в ході бою
ніс пробився до
, і тільки ви-
тувала магната
над його голо-
есь день тріва-
кінчилася вона
ьсько-шляхетсь-
і відступили до
відти спішним
ли на Волинь.

трах перед ко-
алі й далі на
війська магна-
військо просува-
займаючи мі-
Чуднів, Чорти-
Райгород, Ост-
Межиріч, Шар-
населення до-
кам, добровіль-
міста і приєд-
их.

ох укріплених
кибожа і Бара
ої війська Кри-
Правобережжі.
природно захи-
укріплена фор-
ахоплений шту-
тецю Бар —
льсько-шляхет-
ння на Поділлі
Кривоноса дове-
ти запеклі бої.
ріплень і своїм
р посідав одне
сць серед фор-
аних шляхетсь-
на Україні.
на значна для
илерія і великі
ої та боєприпа-
, штучно пере-
их місцях, де
місто і замок,

на місто під захистом «гуляйгородин» — велетенських щитів, поставлених на колеса. Загін, що діяв на суші, складався головним чином із селян, які приєднались до козацького війська. Гарнізон фортеці почав артилерійський обстріл цієї рухомої дерев'яної стіни; одночасно німецькі найманці відкрили вогонь з рушниць. Димова завіса від пострілів закрила атакуючі частини. Скориставшись із цього, козаки й селяни підступили до міської брами, вже відчиненої міщанами. Після взяття міста почалася облога замку. Його гарнізон на чолі з Павлом Потоцьким уперто захищався. На допомогу козацьким військам знову прийшли міщани: вони відчинили ворота замку й опустили мости. Замок було взято, Потоцького козаки зв'язали і повезли до Кривоноса. Переможцям дісталися також тисячі мушкетів, значні запаси олова, пороху, провіанту.

Після здобуття Бара за півтора місяця військо Кривоноса пройшло переможним маршем по Брацлавщині, Волині й Поділлю. І не тільки розбити, а навіть затримати його навальний наступ шляхта вже була неспроможна. Вишневецький тікав все далі на захід. Значні території Правобережжя України були повністю очищені від супротивника. Польська шляхта трималася тільки у Кам'янець-Подільській фортеці. При її будівництві були використані всі досягнення тодішньої оборонно-будівельної техніки. Кривоніс старанно готувався до облоги і штурму. Він віз велику артилерію, яку поповнив гарматами з Барського замку, а також пристрої для підриву кам'яних укріплень.

Але бої за Кам'янець-Подільський так і не почалися. Богдан Хмельницький відкликав Кривоноса разом з правобережним козацьким військом до головної армії, яка вирушила назустріч польсько-шляхетському ополченню.

У великій переможній Пилявецькій битві 1648 року Максим Кривоніс теж відіграв важливу роль. Напередодні битви на нього було покладено справу військової розвідки. Його розвідники дійшли до самого Кракова.

Польській армії, щоб підступитися до розташування козацьких військ, треба було подолати укріплену за наказом Хмельницького земляну греблю, що з'єднувала береги річки Пиляви. Оборону греблі козацький головнокомандуючий доручив полку Максима Кривоноса. Тричі польська піхота захоплювала греблю і редут на ній, і щоразу козаки Максима Кривоноса вибивали її звідти. І тільки коли польські регіментарі кинули в бій кінноту, вона комбінованим ударом з фронту і в обхід через болото витиснула козаків з греблі.

Козацькі війська першими атакували польський табір, до якого підійшли двома колонами. Одну з них очолював Хмельницький, другу — Кривоніс. Максим Кривоніс безпосередньо керував половиною козацького війська на полі Пилявецької битви.

Після Пилявецької перемоги за ухвалою, прийнятою на загальновійськовій раді, українська армія продовжувала свій наступ у напрямку на Львів. 20 вересня головні козацькі сили були вже під цим містом. Католицько-польська частина населення міста і шляхта кілька днів готувалися до оборони. Вишневецький втік з-під Пилявців у Львів, де став керівником оборони. Але при наближенні українських військ Вишневецький, захопивши всі коштовності й гроші, втік до Замостя. Облога Львова тривала з 26 вересня по 16 жовтня. І вирішальну роль при облозі відіграв загін Максима Кривоноса. Ще раз — уже востаннє — показав Кривоніс свою блискучу майстерність полководця. Незважаючи на тяжке поранення, яке він дістав ще в боях на Правобережжі, Кривоніс сам керував штурмом Високого Замку на горі. Успішний його штурм став вирішальним у боях за Львів. Українське населення подавало допомогу козакам. Міщани з Краківського передмістя повтікали до Хмельницького. Львівський уряд і польський гарнізон капітулювали.

Після облоги Замостя, переможно закінчивши похід в Галичину, українські повстанські війська повернулися на Подніпров'я. Але не було вже з ними Максима Кривоноса. Чума, що лютувала тоді в Європі, поклала в могилу й видатного українського народного полководця. Пам'ять про нього жива в легендах, оповідях, піснях і думах.

ПИЛОРАМА В МУЗЕЇ

Публічний депутатський запит міністру культури України Ларисі ХОРОЛЕЦЬ

Кмитівський музей радянського образотворчого мистецтва, що на Житомирщині, одні з любов'ю називали сільською «третяковкою», а другі іменували «пам'ятником Буханчуку» — директору і засновнику картинної галереї на селі. Саме Йосип Дмитрович, уродженець Студениці, близько двадцяти років тому вперше привіз із Ленінграда до свого села дар ленінградських відомих художників — 120 картин. Буханчук на той час працював в Академії художеств СРСР, в Ленінграді, на скромній посаді начальника штабу цивільної оборони. Там і почалася його пізня любов до прекрасного.

Перші картини було показано в Студеницькій школі, прямо в її коридорах. Минуло чимало літ, але й досі пам'ятаю свої відвідини того вернісажу. Про це маленьке диво на Поліссі, яке потребувало підтримки, довелося писати кілька разів — в «Правде Украины», в місцевій молодіжці. Пізніше про картинну галерею і «несамовитого» Буханчука писали центральні видання — «Литературная газета», журнал «Творчість», знімав кмитівські вернісажі нині покійний фотокореспондент «Известий» Олександр Секретарьов (загинув при виконанні журналістського завдання в Афганістані).

Буханчук і справді поставив пам'ятник. Пам'ятник в ім'я мистецтва. Скільки довелося йому вкласти здоров'я, щоб звести незвичайну будівлю. Проект музею виготовив ленінградський архітектор. Двоповерхове фата-морганне приміщення і стало притулком мистецького дива — картин, скульптур, витворів народних промислів.

Розташований поряд із жвавою трасою Київ — Львів, музей став однією з точок туристських інтересів не тільки для Житомирщини. Тут побували гості з європейських країн, Колумбії, Сполучених Штатів Америки... В книзі подяк теплі слова.

Та от рік тому помер «батько» сільської «третьяковки», інвалід першої групи Великої Вітчизняної війни Й. Буханчук. Прийшов новий директор. А з ним — нові порядки, які викликали в декого з працівників музею, а також у сестри і сподвижниці покійного О. Бойко глибоке занепокоєння. В різні інстанції пішли листи: музей потрібно рятувати, новий директор перетворює його в бізнес-центр, частину приміщення хоче здати в оренду місцевому підприємству...

— Нічого подібного, — запевнив мене по телефону завідуючий відділом культури Житомирського облвиконкому Роман Петронговський, як тільки ми дізналися про ці наміри, заборонили.

Роман Рафаїлович підтвердив, що фінансовий стан музею важкий. Сказав, що не певен, чи зможе область наступного року його фінансувати.

З новим директором Г. Поздняковим ми познайомилися в його кабінеті. За освітою він хоровий диригент, закінчив Київський інститут культури, працював у Житомирській обласній філармонії, співав у знаменитому «Льонку». Заслужений артист УРСР. Затим подався на роботу до Монголії. Вернувся, а тут якраз помер Буханчук. Запропонували очолити музей — не відмовився. Працювати ж десь треба. Спеціалістів, мистецтвознавців у музеї практично нема. Із 34 працівників тільки двоє мають відповідний фах. Причина одна: «зарплата маленька — була 180 — 200, із компенсацією стала 220—240». (Буханчук, подумала я, працював, поки звели музей, за «спасибі»).

— Здаємо в оренду три кімнати, — підтверджує директор, — ті, де раніше були запасники.

Я пам'ятаю ці кімнати. Туди водив мене покійний Буханчук, бідкаючись, що через будівельні недоробки температура в них така, що взимку замерзає вода. А тут же — картини. Для них має бути не менш ніж плюс чотирнадцять! І він таки добився необхідного рівня «плюсів».

— Картини перенесли в інше місце, — продовжував Поздняков.

Хотіла подивитися це «інше місце», але, як виявилося, немає ключа від нього, хтось там поїхав до Житомира і захопив із собою.

Запитала Геннадія Григоровича, скільки ж тепер картин є в запасниках. Відповів: «Я навіть не знаю». Отакої!

Попросила директора, щоб показав ще раз ті кімнати, які віддав у оренду. Але пройти через музей до них виявилося вже неможливим. Підприємство з переробки деревини і виготовлення меблів, яке орендує музейну площу, встигло вже й прохід через коридор замурувати. Зайшовши з іншого боку, побачила, що тут новий господар повним ходом проводить ремонт на свій смак.

Директор музею нарікав, що Міністерство культури України на наступний рік може не дати для галереї коштів... Мовляв, через те й доводиться крутитися. Ось влаштовує в підвалі кафе, закінчують інтер'єр. Показав мені також і власну маленьку меблеву майстерню — «своє підприємство» — також у підвалі. Там саме працювала — підвивала пилорама. Якої сили вібрація, цікаво, струшує витвори мистецтва на першому поверсі? І що з ними буде через певний час? «Ось тут, — показував у дворі музею Поздняков, — буде теплиця, сауна і реабілітаційний зал, кегельбан. Поряд збудуємо і новий цех, де працюватиме верстати».

Хазяйський розмах і підприємницький талант директора не викликав у мене ніякого сумніву. Одне лише здивувало. за всієї бідності музею Геннадій Григорович віддав у оренду багатому «дядечку» — підприємству з переробки деревини і виготовлення меблів, які йдуть за кордон, — майже сто квадратних метрів, три кімнати запасників всього за ... 85 карбованців на місяць. Невже вони врятують галерею? Причому угоду уклали на три роки, а новий господар вже й прямий вхід до музею через коридор замурував. Битий небитого везе?

Я б, звичайно, дуже порадувалася за Геннадія Григоровича, якби був він не директором картинної галереї, а директором, наприклад, власного підприємства. Певна, все в нього виходило б зразу і добре. Бо в своїх сюжетах про плани на майбутнє тільки один раз і заїкнувся Поздняков про перспективи розвитку музею: каже, хоче зробити зимовий сад і збудувати церковку у внутрішньому дворику. Та й те — попросив не писати про це: мовляв, «зверху» про такі його задуми поки що не знають, невідомо, як поставляться... Я ж обіцяла написати обов'язково, адже ідея справді хороша. Готова навіть клопотати перед владою про кошти. (Потрібно, як сказав директор, всього сто тисяч карбованців). Але відверто, судячи з усього побаченого і почутого щодо перспектив, мало віриться в те, що говорив новий директор саме про зимовий сад та церковку. От якби живий був Буханчук... Ні, він не віддав би і сантиметра вистражданого музею під меблеву фабрику, і церковку у дворику, попри безгрішшя таки звів би.

Можна зрозуміти наміри влаштувати тут кафе. У світовій музейній практиці це — звичайна річ. Рідко в якому музеї на Заході нема затишного кафе чи навіть ресторану, де б відвідувачі могли перепочити. А от про пилорами в їхніх підземеллях щось не чути... Ніде в розвинених країнах немає такої культури на самофінансуванні. Тільки в нас. Чи не ганебно, попри все наше скрутне економічне становище, що сьогодні в республіці не тільки Кмитівський музей образотворчого мистецтва стоїть з простягнутою рукою, а й інші, іменитіші наші скарбниці, також не знають, як звести кінці з кінцями?

...Коли ми з новим директором виходили з підвалу, де працювала пилорама і пахло клеєм, я звернула увагу на невеличку репродукцію картини «Даная», яку хтось прикріпив тут на стінці. До неї іржавою кнопкою було пришпилено зім'яті три карбованці. Символічно, чи не так?

Алла ЯРОШИНСЬКА,
народний депутат СРСР.
Житомирська область.

Б'ємо на сполох

ПОВЕРНУТИ ДІТЯМ МАЙБУТНЄ...

Найбільша в історії людства ядерна катастрофа ввійшла в наше життя горем, болем, смертю. Але особлива трагедія — це діти, що втратили здоров'я, майбутнє. Деякі з них уже продовжили скорботний список дітей—жертв Великої Вітчизняної війни, Хіросіми, Нагасакі. Інші живуть поруч з нами. І Чорнобиль для них — не минуле, а тривожне сьогодення. Про це щодня нагадують нові страшні діагнози, обережні передбачення вчених.

Терапевти і кардіологи, хірурги й онкологи, психологи й педагоги і, нарешті, ми — матері— б'ємо тривогу!

Понад чотири тисячі дітей із зони відчуження живуть у Ватутінському районі Києва. По-різному складаються їхні долі. Одним вдалося перемогти жахливі спогади, інші приречені все життя нести тягар раптової трагедії. Особливо, коли поруч ще недавно по-казковому могутні «ліквідатори» стають немічними інвалідами або навіки залишають їх без батьківської турботи, яка їм конче потрібна.

Евакуйовані діти потребують регулярного медичного обстеження і лікування, безупинного оздоровлення. Однак республіканська і союзна програми розгортаються занадто повільно, та й обіцяють вони лише крихти матеріальних коштів, ледве відчутні промінці душевного сяйва. Даються взнаки інфляція, зростання цін. До десяти разів підвищилася вартість путівок на курорти і в пансіонати. А багатьом потрібне лікування за кордоном.

Від імені організації «Діти Чорнобиля» Ватутінського району Києва, від імені чорнобильських матерів звертаємося до всіх людей, що здатні співчувати чужому болю, подати посильну допомогу нашим дітям.

НАШ ПОТОЧНИЙ РАХУНОК 700223 В МІСЬКУПРАВЛІННІ ЖИТЛОСОЦБАНКУ КИЄВА, МФО 322012. ІНВАЛЮТНИЙ РАХУНОК 000700015 МІСЬКУПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО БАНКУ СРСР КИЄВА, МФО 805119.

Усі перерахування дійдуть до конкретних дітей. За будь-чиїм запитом готові надати звіти про надходження й витрачання коштів.

З повагою
Тетяна КАЗАЧКОВА,
голова ради організації «Діти Чорнобиля».

ПОЛЮВАННЯ

НА МИСЛИВЦІВ

КАЖУТЬ, що першими бабахнули з усієї вогневої зброї по мисливцях Чернігова мисливці з Мени: висіли, мовляв, у місцевих членів Українського товариства мисливців і рибалок, як у тій чеховській п'єсі, мирно рушниці і враз, мов по команді, стрельнули у бік обласного центру.

— Ні, було зовсім інакше, — не погоджується з цією версією голова первинного осередку УТМР з Локнистого Олександр Строменко. — Уже скільки років чернігівчани «хазяйнують», як саранча, у лісових угіддях нашого району. Якби ви знали, як вони бабахнули по нашій природі. Біля Локнистого є 300-гектарний лісок «Березнянська гірка». Так ось одного разу я нарахував у ньому за одну годину 120 пострілів. 40 п'яних чернігівчан приїхали на 12 машинах і 5 мотоциклах. Ну, хіба у лісі після цього щось буде жити? Торік біля Миколаївки незаконно з УАЗу вбито два олені, біля Подовки — два кабани. Дзвоню в Чернігів: прийдіть і розберіться. Де там!

На підтвердження своїх слів він показує документ— висновок районної Ради народних депутатів про полювання членів УТМР з обласного центру на території Менщини. У ньому йдеться про те, що Чернігівською міськрадою УТМР «не ведеться облік добутої пернатої дичини і хутрових звірів. Не приділяється увага поліпшенню кормової бази, не організована боротьба з браконьєрством. Кошти, одержувані від продажу ліцензії на відстріл дичини, не направляються на поліпшення угідь. Мають місце випадки хижацького винищення диких птахів, полювання з транспорту, порушення при користуванні мисливською зброєю, що створює небезпеку для населення».

— То хіба нам і далі терпіти це варварство, не вдаватися до самооборони? — зауважив обурено співрозмовник, до речі, почесний член УТМР.

Постріл у відповідь був не «по молоко», а в яблучко, і сильним: Бігацька, Локнистенська, Стольненська, Ленінівська, Миколаївська, Блиствівська, Семенівська сільські Ради, а за ними й Менська районна Рада влітку цього року на підставі Закону про місцеві Ради народних депутатів України та місцеве самоврядування на сесіях ухвалили передати всі 42 тисячі гектарів мисливських угідь, закріплених за Чернігівською міськрадою УТМР, первинним осередкам райради УТМР. Вони зобов'язані «поліпшити ведення мисливського господарства, охорони і раціональне використання диких птахів і тварин».

Та в облраді і міськраді УТМР вдали, ніби ніякого пострілу не почули. Навпаки, 4 липня президія облради УТМР викликала голову районної організації мисливців С. Марченка на «килим» і добряче знову ж таки вистрілила по ньому дробом гніву за «самоуправство» і «протизаконні дії» по вилученню мисливських угідь. 7 серпня голова облради товариства М. Андрійченко додатково влучив у нього картеччю наказу № 61.

А тим часом «голова Чернігівської міськради УТМР В. Арсень заявив, що ніби ми 29 липня прийняли рішення стріляти по чернігівських мисливцях. Можливі будь-які провокації, навіть погрози зброєю» (протокол засідання Менської райради УТМР від 8 серпня 1991 р.). Як бачимо, конфліктна ситуація загострилася. Чернігівці, їдучи на Менщину, здебільшого готувалися не до полювання, а до справжньої самооборони: адже пристрасті розпалилися не на жарт.

Врахувавши це, райрада УТМР прийняла рішення «мисливців з Чернігова вітати в угіддях Менського району як товаришів по захопленню, якщо і вони будуть виявляти почуття дружби та взаєморозуміння, обійдуться без провокацій». Щоправда, за однієї умови — наявності відстрілочних карток, виданих у Мені. До речі, ще раніше у Чернігів менські мисливці направили листа, в якому обіцяли прийняти на згаданих умовах до 1000 любителів полювання. Та, на жаль, у членів Чернігівської міськради УТМР від паперово-наказової перестрілки мов вуха позакладало. І не випадково. Адже, якщо тут пристануть до пропозицій менчан, значні кошти за відстрілочні картки підуть у Мену, на утримання мисливських угідь, а не апарату УТМР в Чернігові. Серйозний аргумент! А тому два великі мисливські колективи перебувають у стані оголошеної війни...

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернігівська область.

ГЕРОСТРАТИ З ДУДАРКОВА

Звідки, питаєте, в нас, у селі Дударків на Київщині, виявився Герострат! Звідки таке диво, як у сиву давнину, у стародавній Греції!

Все почалось тоді, як призначили до нас з Борисполя нового директора радгоспу «Дударківський». Точніше, привезли, як кота в мішку. Дуже вже вихваляло нового директора районне керівництво, хоча люди просили, щоб очолював радгосп той, хто виріс тут на землі, змалечку працював у полі, зростав біля рідної земельки.

Та не слухали селян бориспільські можновладці. Призначили директором В. Ситника, що «секретарствовал» в одному з радгоспів району. А як сам не місцевий, то й майже всіх своїх заступників набрав із різних сіл району. Сам же, працюючи у нас, живе в Рівному, що за 30 кілометрів від Дударкова. Так само головний агроном А. Король живе на хуторі Горі, десь за 25 кілометрів від нас. У Борисполі живе головний ветлікар радгоспу...

Тож, чи зможе наше село колись стати кращим щодо господарчих справ? Хотілося б сподіватися, та як бути йому кращим, коли радгоспне начальство їздить сюди, аби заробити, вибити, дурні гроші. Бо користі — аж ніякої. Гасають лише на радгоспному транспорті, спалюють тоннами пальне. Не до людей їм. Аби за будь-яку ціну зробити план, а завтра — хоч трава не рости. От і не росте. А хоч і росте, то ходити біля неї нікому, тому що молодь тікає з села. Тільки за останні п'ять років з радгоспу розрахувалось понад 250 чоловік. Я розмовляв майже з кожним. Усі повернулись би до села, коли б побачили, що шанують людей, їхню землю, рідну красу.

Директор радгоспу В. Ситник та головний агроном А. Король ратують за меліорацію. Але слово «меліорація» означає поліпшення. А в нас? Повирубувано всі дерева, де тільки можна. Особливо нищать дерева в полі та відділках.

Цікаво, що поряд з нашими полями — поля відомого й багатого радгоспу «Требухівський». Там дерев не чіпають, бережуть. Там і джерела, і річечки. А у нас — пустеля, що гнітить людей.

Все менше людей у радгоспі. А директор запрошує на роботу людей ледве не з усієї країни, будує для них п'ятиповерхові будинки, що звуть у селі «хмарочосами». І не дивно хіба, не дурниця, що люди з села йдуть працювати світ за очі, на будь-яку роботу в місто, а з міста везуть людей в «Ікерусах» «працювати» на полі?

Питається, яка В. Ситникові від цього користь? А така, що в радгоспі тепер не вистачає робочих рук, з'явилось понад сто гектарів «зайвої» землі. І він, не радячись із селянами, передає кращі угіддя під дачі київському начальству. До речі, у людей нема цегли, щоб перекласти піч, нема будівельних матеріалів. А дачі будують, аж гуде. Де тільки беруть найкращі будівельні матеріали, про які ми, селяни, можемо тільки мріяти?

Та найгірше, найстрашніше, що робить В. Ситник — це те, що всупереч думці людей почата справді дикунські меліоративні роботи, які нищать поля, нищать наші душі, долю.

Екскаватори риють канали завглибшки... аж п'ять метрів, завширшки десять. Риють аж до білої глини. І ще більший злочин — те, що наші чудові родючі дударківські чорноземи зрізають бульдозерами і вивозять кудись за село. Кажуть, за великі гроші продають дачникам. Замість них привозять якусь сіру землю, на якій нічого не росте... Діти наші, онуки запам'ятають відтепер ім'я директора Ситника як такого, що знищив наш храм — нашу природу, як той Герострат колись спалив храм богині Артеміди.

Та аж ніяк не можна зупинити геростратівських зазіхань на нашу рідну природу. Про це вже писала газета «Київська правда». 5 жовтня 1989 року було надруковано велику статтю Зої Шарикової «А тріски все летять...». Була велика передача студії «Гарт» про те, як знищується наше село. Здавалося, почують і в райвиконкомі та вживуть заходів. Та знову тиша. Лише екскаватори риють, машини вивозять наші чорноземи...

Та ось у людей села «терпець урвався — схід зібрався». Під такою назвою було надруковано в газеті «Голос України» мого листа 6 серпня. Однак припинити нищення природи, землі, ланів нашого села, виявилось, непросто. Міністерство охорони навколишнього природного середовища та обласний комітет по охороні природи спробували припинити незаконні дії доморощених геростратів. Та де там!

Іван ПРИХОДЬКО,
колишній робітник радгоспу «Дударківський», член Спілки майстрів народного мистецтва України.
Дударків
Бориспільського району
Київської області.

Футбол

БАЛАНС НЕГАТИВНИЙ, АЛЕ...

От і минула середа, якої болільники так чекали. Чи виправдалися їхні сподівання? Відповісти на це запитання однозначно не можна. Втім, наведемо результати ігор за участю наших футбольних клубів.

Кубок чемпіонів.

ХІК (Фінляндія) — «Динамо» (Київ, Україна). 0:1. Хельсінкі. Олімпійський стадіон. 18 вересня. Суддя М. Ковальчик (Польща).

ХІК: Карьялайнен, Нюрюлайнен (Раутіайнен), Понтонен, Хелін, Ріссанен, Яконсаарі, Літманен, Ліус, Тауріан, Вуорела, Суоконаутіо.

«Динамо»: Кутепов, Лужний, Цвейба, Деркач, Шматоваленко, Ковалець, Аненков, Заєць, Саленко, Беца, Яковенко (Шаран).

Гол: Ковалець (12).

Кубок кубків.

ЦСКА (Москва) — «Рома» (Італія). 1:2. Армійцям фатально не таланило. Спершу їхній захисник Фокін зрізав м'яч у власні ворота. Рахунок зрівняв Сергєєв. Але знову помилився Фокін, і Ріцітеллі, вийшовши сам на сам із воротарем, забив переможний гол.

Кубок УЄФА.

«Галле» (Німеччина) — «Торпедо» (Москва). 2:1. У ході матчу господарі вели перед — 2:0. Але Гришину вдалося забити дуже важливий м'яч.

«Ваці Іззо» (Угорщина) — «Динамо» (Москва). 1:0. Матч проходив у рівній боротьбі. Але гол (на 60-й хвилині) вдалося провести угорцеві Хаану.

«Міккелі» (Фінляндія) — «Спартак» (Москва). 0:2. Тут перевага була явно на боці москвичів. І вони її втілили в голи. В першому таймі відзначився досвідчений Черенков, а в другому гравець господарів Ален зрізав м'яч у власні ворота.

Тепер детальніше про зустріч київського «Динамо» з фінським чемпіоном. Слід сказати, що господарі підтвердили тяжіння до високих швидкостей і жорсткої боротьби. Але дихання їм, безумовно, збив пропущений вже в дебюті матчу гол.

Як на мене, цікавішим був другий тайм. Футболісти ХІК прагнули будь-що відігратися. Запам'ятався момент, коли фінни пробили штрафний з місця правого нападаючого. То була гостра і націлена передача. Хтось із гравців хельсінкської команди пробив головою. Але киян врятувала штанга.

Отже, територіальну перевагу ніби мав ХІК. Однак його футболістам забракло майстерності для того, щоб мати якийсь зиск за такої ситуації.

Динамівці ж за найменшої нагоди гостро контратакували. І рахунок міг би бути переконливішим. Згадаймо хоча б момент, коли на ворота Карьялайнена вийшов Беца. Але і сам не пробив, і з пасом Саленкові забарився.

І все ж наші земляки добилися позитивного результату. Насамперед завдяки тому, що в їхньому складі були гравці європейського класу: Кутепов, Цвейба, Яковенко, Шматоваленко, Заєць. Таких виконавців серед господарів ми не побачили.

А ось що сказав мені головний тренер «Динамо» (Київ) Анатолій Пузач:

— Результатом задоволений, а грою ні. Річ у тім, що ми провели два спеціальні заняття, моделюючи поєдинок у Хельсінкі. Знали, що господарі намагатимуться за допомогою передач через центр виходити на наші ворота. Треба було їм завадити робити це. Але виконати завдання моїм підопічним не вдалося. Хоча і якихось грубих помилок вони не припускалися. Не знаю, що ж сталося? Можливо, хлопці надто хвилювалися. До того ж, на всіх негативно впливали майже порожні трибуни стадіону, на яких зібралося лише три тисячі глядачів.

— Цікаво, а чому ви замінили Яковенка?

— Цей вкрай потрібний нам гравець лише нещодавно оговтався після тривалої хвороби. Тому хочемо його поберегти.

— Напевно, вважаєте, що вже вийшли до 1/8 фіналу?

— Ні. Зроблено лише один крок. До матчу в Києві готуватимемося дуже ретельно...

Отже, наші команди здобули дві перемоги і зазнали трьох поразок. Баланс, на перший погляд, негативний. Шанси є ніби лише в «Динамо» (Київ) та «Спартака». Але, гадаю, що і динамівці Москви, і «Торпедо» мають досить привабливу перспективу. Ліквідувати незначний дефіцит у м'ячах вдома їм цілком до снаги. Інша річ ЦСКА, його може врятувати лише диво.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

З ПОТОКУ ПОВІДОМЛЕНЬ

Чотири голи у ворота мальтійської команди «Хамрун Спартанс» забив Сергій Юран, який виступає віднедавна за португальську «Бенфіку». Це сталося в першому матчі 1/16 фіналу розиграшу Кубка європейських чемпіонів, який португальці виграли в гостях — 6:0. Юран відзначився на 32-й, 35-й, 40-й, 83-й хвилинах.

* * *

Данія звернулася до керівників ФІФА та УЄФА з пропозицією негайно гарантувати членство в цих організаціях балтійським країнам, які здобули незалежність, — Латвії, Литві та Естонії. Футбольна асоціація Данії, за повідомленням агентства Рейтер, у своєму зверненні виступає від імені п'яти скандинавських країн, об'єднаних Північною радою.

Радянський Союз визнав незалежність Прибалтійських країн. Але члени ФІФА та УЄФА можуть грати тільки з командами країн, що входять у ці організації. Іншими словами, Литва, яка вийшла з Федерації футболу СРСР, залишається «поза грою», а матчі з командами Латвії та Естонії повинні організовуватися за посередництва московських керівників футболу.

«Керівництво європейського і світового футболу мусить йти за політичними змінами в світі і повинно визнати та офіційно прийняти в свої ряди федерації балтійських країн як самостійні футбольні організації, незалежні від Федерації футболу СРСР», — говориться в заяві.

ПОНЕДІЛОК
23 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Сім нот.
16.40 На допомогу школі. Давньоруська література. Билини.
17.10 Любителям балету.
18.00 Телефільм «Операція на серці».
18.30 Народні таланти. Колективи художньої самодіяльності Сумської області.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Спадщина. Легенда стародавнього Острога.
20.25 Реклама.
20.30 Ліричні мелодії.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Румба, вальс, молодість».
21.40 Художній телефільм «Пригоди принца Флорізеля». 1 серія.
22.45 Вечірній вісник.
23.15 Н. Паганіні. Каприси.
23.35 Нічний телезал. Оноре де Бальзак «Мачуха». Вистава.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Нове покоління вибирає. Екологічний бумеранг.
10.20 Прем'єра художнього телефільму «Марюс». 1 серія.
11.25 Народні казки і притчі різних країн.
11.30 Футбольний огляд.
12.00 ТСН.
12.10 Торговий ряд. Комерційний вісник.
15.00 ТСН.
15.15 «Шістнадцять дівчат із шістнадцяти міст». Художній телефільм.
16.20 Твори П. Чайковського у виконанні вокально-хорової студії Держтелерадіо.
16.40 Якщо вам після...
17.25 Дитяча година (з уроком французької мови).
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Ринок: час вибору.
19.15 Торговий ряд.
19.30 Контрольна для дорослих продовжується...
19.50 Прем'єра художнього телефільму «Марюс». 1 серія.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 До 85-річчя Д. Шостаковича. Прем'єра фільму-балету «Роздуми на тему. Гамлет».
22.45 ТСН.
23.00 Покинуте натовпом божество. А. Фет.
0.05 Бесіди з єпископом В. Родзянком.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Італійська мова.
8.50 Діалог з комп'ютером.
9.20 Озирнися, Росіє!
10.20 Світ грошей Адама Сміта.

* * *

11.00 Вчуся осягати.
11.30 Канал біржової інформації.
12.00 Спортивна програма.
12.30 Маски ТБ. Розважальна програма.

* * *

13.00 «Не хочу бути перехожим». Художній телефільм.
14.05 Концерт А. Днішева.
14.55 «Гімназисти». Документальний телефільм.
17.00 Контакт-форум.
17.30 Телевізійний музичний абонемент. А. Дворжак. Симфонія № 9 («З нового світу»).
18.20 Прем'єра документального телефільму «Північні Курили».
18.45 Баскетбол. Чемпіонат СРСР. «Динамо» (Москва) — «Калев» (Таллінн).
19.55 Реклама.
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Прошу слова.
20.45 Співає заслужений артист України В. Білоножко *
21.25 Телебіржа інформує. *
21.55 П'яте колесо.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
23.35 П'яте колесо.

* * *

0.35 Хокей. Чемпіонат СРСР. «Хімік» — ЦСКА. 2 і 3 періоди.

*** Передачі II програми УТ.**

У програмах телебачення можливі зміни. Стежте за щоденними повідомленнями дикторів телебачення..

ВІВТОРОК
24 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Одеса вереснева», «Вільний кіноринок», музика, погода).
9.00 Спадщина. Легенда стародавнього Острога.
9.55 Музичний фільм «Грають та співають хлопці з «Орнаменту».
10.25 Доброго вам здоров'я. Ендокринні захворювання.
11.10 Співає народний хор російської пісні м. Харкова.
11.40 Шкільний екран. 11 кл. Українська література. Остап Вишня. «Вишневі усмішки».
16.00 Новини.
16.10 Для дітей. Веселка.
16.40 Телефільм «Очима зоолога».
17.00 Музичний фільм «Мандрівник у Булгарі».
17.30 Міжнародний конгрес у Донецьку. Проблеми старопромислових районів.
18.00 Д. Кабалевський. «Комедіанти». Балет для дітей.
18.45 Мультфільм «Розбійники та музики».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Студія «Перше грудня».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Співає Г. Ципола.
21.40 Реклама.
21.45 Художній телефільм «Пригоди принца Флорізеля». 2 і 3 серії. У перерві — 22.50 Вечірній вісник.
0.25 Нічний телезал. Б. Лятошинський. Український квінтет.

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.00 Дитяча година.
10.00 Прем'єра художнього телефільму «Марюс». 2 серія.
11.05 Концерт ансамблю «Фініст-балалайка».
12.00 ТСН.
12.15 Біржові новини.
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Злива». Художній телефільм.
16.20 Виступає ансамбль «Горница».
16.35 Прем'єра документального телефільму «Монологи на графських руїнах».
17.05 Цирк, цирк, цирк.
17.40 Разом з чемпіонами.
17.55 Дитячий музичний клуб.
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Сходинки.
19.30 Світ захоплених.
19.45 Хвилини поезії.
19.50 Прем'єра художнього телефільму «Марюс». 2 серія.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Сімейна хроніка старих знайомих. Прем'єра документального телефільму «Павло». 1 і 2 серії. У перерві — 22.30 Біржові новини.
23.35 ТСН.
23.50 Музичний прогноз.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.30 Французька мова. 1 рік.
9.00 Французька мова. 2 рік.
9.30 Авторські програми А. Адоскіна.
10.30 На шляху до себе.
11.00 Театральний роз'їзд.
11.35 Камера досліджує минуле.
13.00 «Молодша сестра». Художній телефільм. 1 серія.
14.05 Ритмічна гімнастика.
14.35 Телевізійний музичний абонемент.
17.00 Прем'єра науково-популярного фільму «Лики землі». 2 серія. Частина 2.
17.50 Продовження пісні.
18.15 Колаж.
18.20 Київська панорама. *
18.50 Мультфільм.
19.00 Парламентський вісник Росії.
19.15 Телеогляд «Далекий Схід».
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Камера досліджує минуле.
21.50 Баскетбол. Чемпіонат СРСР. ЦСКА — Калев (Таллінн).
22.25 КПРС. Життя й доля.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
23.35 Тема з варіаціями.
0.35 Футбол. Відбірковий матч олімпійського турніру. Збірна СРСР — збірна Угорщини.

СЕРЕДА
25 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Школа радіаційної гігієни», музика, «Зворотний зв'язок», погода).
9.00 Телефільм «Це вам не іграшка».
9.25 Музичний фільм «Триптих».
10.35 Шкільний екран. 11 кл. Основи інформатики і обчислювальної техніки. Команда повторення з параметром.
11.05 Художній телефільм «Пригоди принца Флорізеля». 1 серія.
12.10 Для дітей. Канал «Д».
16.00 Новини.
16.10 Документальний фільм «На семи кольорах».
16.30 Співає Л. Доліна.
17.00 До 50-річчя трагедії Бабиного Яру. Документальний фільм «Бабин Яр».
17.25 Ліричний концерт.
17.45 Мультфільм «Дворняга плюс дворняга».
17.55 Фільм-опера «Кощій Безсмертний».
19.00 Актуальна камера.
19.30 Плеяда. Художньо-публіцистична програма.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм «Лявони».
21.30 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
22.00 Плеяда. Продовження.
23.15 Вечірній вісник.
23.45 Нічний телезал. Відеофільм-вистава «Ретро».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.05 Разом з чемпіонами.
9.20 Дитячий музичний клуб.
9.50 Документальний телефільм «Павло». 1 і 2 серії.
11.30 П'ять днів на тверській землі.
12.00 ТСН.
12.10 Школа менеджерів.
15.00 ТСН.
15.10 «Д'Артаньян і три мушкетери». Художній телефільм. 1 серія.
16.40 Дитяча година (з уроком англійської мови).
17.40 Блокнот.
17.45 Планета.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Мультфільм.
18.55 Футбол. Відбірковий матч чемпіонату Європи. Збірна СРСР — збірна Угорщини.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Кінопанорама.
22.55 ТСН.
23.10 До 85-річчя з дня народження Д. Шостаковича. Симфонія № 7.

ПРОГРАМА ЦТ—2 і УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільми.
8.45 Німецька мова. 1 рік.
9.15 Розминка для ерудитів.
9.45 Німецька мова. 2 рік.
10.15 У світі тварин (з сурдоперекладом).
11.00 «КПРС. Життя і доля».
11.30 Камера досліджує минуле.
12.30 Тема з варіаціями. Ансамбль «Скоморошина».
13.00 «Молодша сестра». Художній телефільм. 2 серія.
14.05 Й. Брамс. Соната соль мажор для скрипки і фортепіано.
14.40 Музей-садиба Архангельське.
15.25 Від Юрмали до... Сан-Ремо.
17.00 Співає Г. Беседіна.
17.20 Прем'єра науково-популярного фільму «Доля солоних гір».
17.45 Мультфільми.
18.15 Скільки коштує спорт!
19.00 Візитна картка.
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Київська панорама. *
21.00 Програма Філа Донах'ю.
21.50 Без ретуші.
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
23.35 «Свята Русь — земля».
0.20 Гандбол. Чемпіонат СРСР. Чоловіки. «Динамо» (Астрахань) — СКА (Мінськ).

ДО УВАГИ ТЕЛЕГЛЯДАЧІВ!

У зв'язку з профілактикою те засобів Міністерства зв'язку У. раїни у понеділок, 23 вересня, ран кові передачі Центрального та Українського телебачення в областях республіки транслюватись не будуть.

ЧЕТВЕР
26 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «З усіх широт», музика, «Цікава подія», «Зціпися сам», погода).
9.00 Інтершанс-91. Музична програма.
10.05 Чиста криниця.
10.35 Шкільний екран. 11 кл. Фізика. Незатухаючі електромагнітні коливання.
11.05 Художній телефільм «Пригоди принца Флорізеля». 2 серія.
12.10 Кінопрограма.
16.00 Новини.
16.15 Для дітей. Веселка.
16.45 Говоримо українською.
17.15 Оперні арії.
17.55 На допомогу школі. Народознавство. Мамина пісня.
18.25 Й. Гайдн. Прощальна симфонія.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Студія «Перше грудня».
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Мелодії Волинського краю.
21.45 Молодіжна студія «Гарт». У перерві — Новини.
23.45 Нічний телезал. Художній фільм «Золота баба».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.00 Дитяча година (з уроком англійської мови).
10.00 Футбол. Відбірковий матч чемпіонату Європи. Збірна СРСР — збірна Угорщини.
12.00 ТСН.
12.15 За зведеннями МВС.
12.30 Діловий кур'єр.
14.15 Телемікст.
15.00 ТСН.
15.15 «Д'Артаньян і три мушкетери». Художній телефільм. 2 серія.
16.50 Біржовий пілот.
17.00 Й.-С. Бах. Бранденбурзький концерт № 3 соль мажор.
17.15 «Бабин Яр». Документальний фільм.
17.40 Блокнот.
17.45 ...До шістнадцяти і старші.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Ази кар'єри.
19.00 За зведеннями МВС.
19.15 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Крах» Мері Дієр (США).
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Музика в ефірі. У перерві —22.40 ТСН.
23.55 Повернення.
0.25 Бесіди з єпископом В. Родзянком.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Іспанська мова. 1 рік.
8.45 Іспанська мова. 2 рік.
9.15 Нова реальність.
9.40 Бесіди про російську культуру.
10.30 Ритмічна гімнастика.
11.00 Без ретуші.
12.10 Камера досліджує минуле.
13.35 «Довге відлуння у горах». Художній телефільм. 1 серія.
14.40 «Читає Д. Журавльов». Фільм-концерт.
15.15 Продовження пісні.
17.00 Мультфільм.
17.10 Іраклій Андроников. Перший раз на естраді.
18.15 Співає І. Журина.
18.30 Баскетбол. Чемпіонат СРСР. «Будівельник» (Самара) — ВЕФ (Рига). У перерві — Парламентський вісник Росії.
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 Київська панорама. *
21.00 Інструментальна музика. *
21.15 На сесії Верховної Ради РРФСР.
21.55 П'яте колесо.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
23.35 П'яте колесо.
0.35 Баскетбол. Чемпіонат СРСР. Чоловіки.

П'ЯТНИЦЯ
27 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Відеоблок «Ранкова мозаїка» (гімнастика, мультфільм, телеекспрес, «Донецький фазанарій», «Музей антропології та етнографії експонує», «Про прикмети», музика, погода).
9.00 Документальні фільми «Генерал Родимцев», «Крила мужності».
9.30 Музичний фільм «Синій птах».
10.55 Телефільм «Тому, що люблю».
11.30 Маленький концерт.
11.40 Шкільний екран. 6 кл. Музика. Народна пісня — джерело професійної музики. Творчість М. Леонтовича.
12.10 Художній фільм «Пригоди принца Флорізеля». 3 серія.
16.00 Новини.
16.15 На допомогу школі. Творчість К. Стеценка.
16.45 До 50-річчя трагедії Бабиного Яру. Телефільм «Побачення з батьком».
17.05 Мультфільми «Кицьчин дім», «Жило-було мишеня».
17.30 Танцює заслужений ансамбль пісні і танцю України «Донбас».
18.25 Земле моя. Стихія: уроки Дрогобича.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Альфа і омега. Науково-пізнавальна передача.
20.15 Концерт молодих виконавців.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Музичний фільм.
21.50 Художній фільм «Остання реліквія».
23.15 Вечірній вісник.
23.45 Нічний телезал. Музичний фільм «Посмішки Нечипорівки».

ПРОГРАМА ЦТ—1

6.30 «Ранок».
9.00 Інновація.
9.15 Мультфільм.
9.35 «Крах» Мері Дієр». Художній фільм.
11.15 ...До шістнадцяти і старші.
12.00 ТСН.
15.00 ТСН.
15.15 «Д'Артаньян і три мушкетери». 3 серія.
16.25 Переможці.
17.25 Прем'єра документального телефільму «Століть хребці».
17.55 Біржові новини.
18.25 Блокнот.
18.30 ТСН. Міжнародний випуск.
18.45 Людина і закон.
19.30 Партнер.
20.00 «ВіД» представляє: «Поле чудес».
21.00 Інформаційна програма.
21.40 «ВіД» представляє: «13—31», «Справа», «Чоловік і жінка про сім'ю, свободу і кохання», «Музобоз», «Бал Олександра Малініна».

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.20 Мультфільм.
8.30 Англійська мова. 1 рік.
9.00 Фестиваль Д. Шостаковича.
9.35 Англійська мова. Сімейний альбом США.
10.05 Авторські програми І. Савіної.
11.00 «К-2» представляє.
12.00 Наш кореспондент повідомляє...
12.15 Пісні О. Розенбаума.
13.00 «Довге відлуння у горах». Художній телефільм. 2 серія.
14.10 Іраклій Андроников.
17.00 Клуб мандрівників
18.00 Для вас грає дует баяністів В. Гайдуков та С. Ларіонов.
18.15 «Аліса».
19.00 В Уряді Росії.
19.15 Київська панорама. *
19.45 Пісні рідного краю. *
20.00 Вісті.
20.15 Вечірня казка.
20.30 «Комітет Аркадія Фомича». Художній фільм.
21.25 Незалежний коментар.
21.40 На сесії Верховної Ради РРФСР.
22.25 «Врубай «Бітлів».
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
23.35 Прем'єра телециклу «Біла ворона».
0.35 Футбол. Чемпіонат СРСР. «Локомотив» — ЦСКА. 2 тайм.

СУБОТА
28 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Ритмічна гімнастика.
7.50 Концерт дитячих художніх колективів України.
9.05 Художня панорама. Малярство канадського художника М. Басняка.
9.35 Новини.
9.50 Художній телефільм «Малюк і витівники».
11.05 До 50-річчя трагедії Бабиного Яру. Прем'єра документального фільму «Дорога довжиною у півстоліття» «Укркінохроніка», камерний концерт (вірші О. Мандельштама, музика Й.-С. Баха).
12.05 Новини.
12.15 Документальний фільм «Твій друг і помічник».
12.40 П. Чайковський. «Євгеній Онєгін».
15.25 Доброго вам здоров'я. Відповіді на листи.
15.55 Телефільм «Великий шовковий шлях».
16.15 М. Драгоманов і Україна.
17.15 Сонячні кларнети. Самодіяльні художні колективи Закарпатської області.
18.30 Актуальна камера.
19.00 Чемпіонат СРСР з футболу: «Динамо» (Київ) — «Динамо» (Мінськ).
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Чемпіонат СРСР з футболу. «Металург» — «Дніпро». 2 тайм.
21.45 Художній фільм «Якось, 20 років по тому».
23.00 Вечірній вісник.
23.40 Нічний телезал. Незабутні. І. Кавалерідзе.

ПРОГРАМА ЦТ—1

8.00 Ритмічна гімнастика.
8.30 ТСН.
8.45 Прем'єра документального телефільму «У великому, темному, дрімучому лісі».
9.15 Здоров'я.
9.45 У світі тварин.
10.30 Розважальна програма.
11.00 Економічне агентство.
12.20 Фільми режисера А. Бєлінського. «Записки божевільного».
13.30 «Бурда моден» пропонує...
14.15 Презентація телефільму «Справа Сухово-Кобиліна».
15.00 ТСН.
15.10 Як слово наше відгукнеться.
15.40 Сімейний екран. Художній фільм «Спадкоємиця по прямій».
17.25 Образ.
18.25 «Держави вічна любов. Московський Кремль». Фільм 4.
19.00 «Джоліа Майя». 14 серія.
19.25 Вперше на екрані ЦТ. Художній фільм «Дамський кравець».
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Студія «Ретро».
22.40 Важка атлетика. Чемпіонат світу.
23.25 ТСН.
23.45 Європа плюс.
0.45 «ІТПО» «Астра» представляє: «Він всіх простив». Про життя останнього російського імператора і його сім'ю.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 Гімнастика.
8.15 Мультфільм.
8.30 Добре забуте старе.
9.00 «Надеющийся на тя да не погибнет». Документальний фільм.
10.05 Розлука на довге життя. Дочка В. Маяковського у Москві.
10.50 Документальний фільм «Будова».
11.00 Плюс одинадцять.
13.00 Театр Товстоногова... Без Товстоногова.
14.30 Художній фільм.
16.10 Документальний фільм.
16.40 Документальний фільм «Херсон». *
17.00 Чемпіонат СРСР з хокею. «Сокіл» — «Динамо» (Москва).
19.15 Музичний глобус. *
20.15 Кінопрограма. *
20.50 Джаз-тайм.
21.50 М. Жванецький. «Вибране».
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.
0.20 Гандбол. Чемпіонат СРСР.

НЕДІЛЯ
29 ВЕРЕСНЯ

ПРОГРАМА УТ—1

7.30 Ритмічна гімнастика.
7.50 Дитячий телетеатр. Рушники долі.
8.30 У неділю вранці. Інформаційно-музична програма.
9.30 Новини.
9.40 Є. Щедрін. «Палата хлопчиків». Вистава Запорізького театру ім. Щорса.
10.55 Мітинг-реквієм пам'яті жертв трагедії у Бабиному Яру.
11.40 Є. Станкович. Симфонія № 3 для флейти і струнних.
12.00 Новини.
12.15 Телефільми «Амба», «Тулеген».
13.00 Для дітей. Канал «Д».
14.30 Село і люди.
15.15 Ви нам писали. Музична передача за листами глядачів.
16.00 Служба солдатська.
17.00 Розповідь про неспокій. Михайло Грушевський.
18.15 Телеспортарена.
19.00 Актуальна камера.
19.30 Надвечір'я. Передача для людей старшого віку.
20.45 На добраніч, діти!
21.00 Фільм-концерт «Вниз по Волзі».
21.30 Українська біржа повідомляє, пропонує, рекомендує.
21.45 Музичний телеярмарок.
23.00 Вечірній вісник.
23.30 Нічний телезал. Художній фільм «Пропала грамота».

ПРОГРАМА ЦТ—1

8.00 Ритмічна гімнастика.
8.30 ТСН.
8.45 Тираж «Спортлото».
9.00 Наш сад.
9.15 З ранку раненько.
10.00 На службі Вітчизні.
11.00 Ранкова зоря.
12.00 Клуб мандрівників.
13.00 Сільська година.
14.00 «Концерн «Газпром». Документальний фільм.
14.15 Це ви можете.
15.00 ТСН.
15.15 «Великий» в Америці.
15.45 Фотоконкурс «Земля — наш спільний дім».
15.50 Рок-урок.
16.50 Прем'єра документального телефільму «Павловські полювання».
17.20 Міжнародна панорама.
18.05 Народні казки і притчі народів різних країн.
18.10 Уолт Дісней представляє...
19.00 Співає В. Леонтьєв.
19.40 Прем'єра художнього телефільму «Справа Сухово-Кобиліна». Фільм 1. 1 серія.
21.00 Інформаційна програма.
21.40 Брейн ринг. Юнацький турнір.
22.25 Футбольний огляд.
22.55 Телевізійний спортивний вечір. У перерві — 23.55 ТСН.
0.45 Важка атлетика. Чемпіонат світу.

ПРОГРАМА ЦТ—2 І УТ—2

8.00 На зарядку, ставай!
8.15 Мультфільм.
8.25 Колаж.
8.30 Документальний екран Росії. Байкальська симфонія.
9.50 «Мульти-пульти дяді Валі».
10.40 «Земля професора Крейтера». Документальний фільм.
11.10 Програма Філа Донахʼю.
12.00 Теніс. Міжнародний турнір.
13.45 Вікно.
14.15 «Життя після життя». Документальний фільм.
16.05 Телевізійний театр Росії. «Велике княжиння». Телевистава.
17.00 Вибір.
17.30 Грибоєдовське свято в Хмеліті.
18.15 Музична колекція.
18.40 Прошу слова.
18.55 «Козьма Мінін. Післямова до долі». Документальний фільм.
19.10 Телефільм «На пам'ять про курорт».
19.30 Телебіржа інформує. *
20.00 Вісті.
20.15 «К-2» представляє.
21.00 Російський реквієм.
22.55 Реклама.
23.00 Вісті.
23.20 Теніс. Міжнародний турнір.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради України

Заступник головного редактора
Олександр БІЛИК

Редколегія:

Сергій ПРАВДЕНКО
головний редактор

Анатолій ГОРЛОВ
перший заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ
член-кореспондент АН України

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО
заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО
заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ
відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Член редколегії — Володимир Краснодемський.
Чергові редактори — Юрій Нестеряк, Віктор Браницький.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.
Випусковий — Леонід Клюско.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Валентина Лукаш, Ірина Бабич, Валентина Восколович, Галина Каблак, Ольга Малкіна, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.
Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Алла Буднікова, Марія Солодюк, Сергій Скаженюк.
Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна». 252047, Київ-74, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 156.200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03151831.